

Tommi Laakkonen

Porvoon kansallisen kaupunkipuiston metsäsuunnitteluprosessi

Opinnäytetyö
Metsätalouden koulutusohjelma

Kesäkuu 2010

KUVAILULEHTI

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Opinnäytetyön päivämäärä 30.6.2010
Tekijä Tommi Laakkonen	Koulutusohjelma ja suuntautuminen Metsätalouden koulutusohjelma Metsätalous	
Nimeke Porvoon kansallisen kaupunkipuiston metsäsuunnitteluprosessi		
Tiivistelmä <p>Porvooseen perustettiin 2010 Suomen viides kansallinen kaupunkipuisto. Maankäyttö- ja rakennuslaki asettaa vaatimuksia kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiselle. Alueen arvojen säilyttäminen edellyttää alueen toimijoiden yhteistoimintaa ja yhteissuunnittelua. Porvoon kaupunki laati hoito- ja käyttösuunnitelman, sekä siihen liittyen metsäsuunnitteluprosessin Porvoon kaupungin omistamille virkistysmetsille kansallisen kaupunkipuiston alueella.</p> <p>Porvoon kansallisen kaupunkipuiston alueella on erilaisia metsällisiä alueita. Luonnonsuojelualueiden ulkopuoliset metsät ovat virkistyskäytössä. Niissä on säilytettäviä maisemallisia, kulttuurihistoriallisia ja luonnonarvoja, jotka täytyy sovittaa yhteen metsien käytön kanssa. Alueen käyttäjillä on odotuksia korkeatasoisesta suunnittelusta ja hoitotöiden huolellisesta toteuttamisesta.</p> <p>Metsänhoidon suunnittelun tulee mukautua alueen arvoihin ja käyttöön. Metsäsuunnitteluprosessin täytyy tukea päätöksentekoa siten, että metsien hoito on ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä, ja se on taloudellisesti toteutettavissa. Metsäsuunnittelun on mukauduttava muuttuvaan toimintaympäristöön ja arvoihin. Prosessin on oltava avoin ja hyvän hallintotavan mukainen. Suunnitteluprosessin on oltava kustannustehokas ja sen on kyettävä tukemaan päätöksentekoa myös erilaisissa ristiriitatilanteissa.</p> <p>Suunnittelussa korostuvat strategisten tavoitteiden määrittely, kaiken käytettävissä olevan tiedon hyväksikäyttö sekä yhteistyö kaikilla suunnittelun tasoilla. Suunnittelussa noudatetaan jatkuvan suunnittelun periaatetta ja se on oppimisprosessi kaikille siihen osallistuville. Suunnitelmien ulkoasu mukautuu suunniteltavan kohteen ja esitystilanteen vaatimalla tavalla. Suunnitelman on oltava helppotajuinen myös muille, kuin alan ammattilaisille.</p>		
Asiasanat (avainsanat) Metsänhoito, luonto, virkistyskäyttö, kuntametsät, metsäsuunnittelu, kansallinen kaupunkipuisto		
Sivumäärä 41 s. + liitt.21 s.	Kieli Suomi	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn2010A1316
Huomautus (huomautukset liitteistä)		
Ohjaavan opettajan nimi Pasi Pakkala	Opinnäytetyön toimeksiantaja Porvoon kaupunki kaupunkisuunnitteluosasto	

DESCRIPTION

 MIKKELIN AMMATTIKORKEAKOULU Mikkeli University of Applied Sciences		Date of the bachelor's thesis June 30, 2010
Author Tommi Laakkonen	Degree programme and option Degree Programme in Forestry Forestry (or Forest Product Marketing)	
Name of the bachelor's thesis The Forestry Planning Process of Porvoo National Urban Park		
Abstract <p>The fifth national urban park of Finland was founded in Porvoo 2010. The law regulating the use of land and construction (Land Use and Building Act 132/1999) establishes requirements for the creation of a maintenance and usage plan of such parks. Safeguarding the values of the area requires co-operation and co-planning of the stakeholders. City of Porvoo issues the maintenance and usage plan, and establishes the associated forestry planning process for all of its recreational forest plots residing in the national urban park area.</p> <p>Porvoo national urban park area covers various forest plots. Forests out of the nature conservation areas remain in recreational use. Those forests contain values of landscape, cultural history and nature that shall be maintained and harmonized with the intended use of the forest. The users of the area expect well planned and carefully executed forest management work.</p> <p>Planning of forest management shall conform to the values and use of the area. Forestry planning process shall support decision making so that forest management becomes ecologically and socially sustainable yet economically feasible. Forestry planning must adapt itself to the changing operating environment and values. The process must be open and comply with the code of public governance. The planning process must achieve cost effectiveness and it shall support decision making also in situations of conflicting interests.</p> <p>In the planning, the definition of strategic targets, the use of all information available, and co-operation on all levels of planning get emphasized. The principle of continuous planning is applied in the process, and it becomes a learning process for all participants. The appearance of the plans will conform to the requirements of the planned object itself as well the usability in presentation. A plan must be readily understandable to a lay-man as for a professional.</p>		
Subject headings, (keywords) Urban forest management, recreational forest, forestry planning, National Urban Park		
Pages 41 p. + app.21 p.	Language Finnish	URN URN:NBN:fi:mamk-opinn2010A1316
Remarks, notes on appendices		
Tutor Pasi Pakkala	Bachelor's thesis assigned by City of Porvoo City Planning Department	

SISÄLTÖ

KUVAILULEHDET

1 JOHDANTO	1
1.1. Kansallinen kaupunkipuisto	1
1.2 Työn tarkoitus ja toteutus	2
2 KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON METSÄSUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT PORVOOSSA	3
2.1 Suunnitteluhankkeen erityispiirteitä	3
2.2 Suunnittelutarve taajamametsissä	4
2.3 Kustannustehokas suunnittelu	6
2.4 Porvoon kaupungin nykyinen metsäsuunnittelu	7
2.4.1 Metsäsuunnittelun tasot ja tehtävät	7
2.4.2 Strateginen taso	8
2.4.3 Taktinen taso	9
2.4.4 Operatiivinen taso	12
2.4.5 Päätöksenteko metsäsuunnittelussa	13
2.4.6 Metsäsuunnittelun lähtötiedoiksi tarvittavat selvitykset	15
2.5 Metsäsuunnittelu muissa kaupungeissa	16
2.5.1 Metsäsuunnittelu Hämeenlinnan kansallisessa kaupunkipuistossa	16
2.5.2 Metsäsuunnittelu Heinolan kansallisessa kaupunkipuistossa	17
2.5.3 Metsäsuunnittelu Porin kansallisessa kaupunkipuistossa	17
2.5.4 Metsäsuunnittelu Hangon kansallisessa kaupunkipuistossa	18
2.5.5 Puijon metsäsuunnittelu	18
3 PORVOON KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN LAATIMINEN	20
3.1 Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen perusteet	20
3.2 Ohjausryhmä	21
3.3 Työryhmä	22
3.4 Neuvottelukunta ja muu osallistuminen	23

4 METSÄSUUNNITTELU PORVOON KANSALLISESSA KAUPUNKIPUISTOSSA	23
4.1 metsäsuunnittelu tarkentuu ja osallisten määrä lisääntyy	23
4.2 Päätöksenteko kansallisen kaupunkipuiston metsäsuunnitteluprosessissa	24
4.3 Metsien osuus hoito- ja käyttösuunnitelmassa	27
4.4 Metsäsuunnittelun perusselvitykset Porvoon kansallisessa kaupunkipuistossa	28
4.5 Porvoon kansallisen kaupunkipuiston keskeiset virkistysmetsät	29
4.5.1 Linnamäkien ja Maarin alue	29
4.5.2 Näsinmäki	31
4.5.3 Ulkoilumetsät Joonaanmäellä, Kokkonniemessä ja Gammelbackassa	32
4.5.4 Sahasaaret	33
4.5.5 Sikosaari	34
5 PÄÄTELMÄT	36
5.1 Suunnitelmallisen metsänhoidon järjestäminen	36
5.2 Suunnitelmavaihtoehtojen tuottaminen	37
5.3 Jatkuva suunnittelu	37
5.4 Oppiva ja mukautuva suunnittelu	38
5.5 kehitysnäkymät	39
LÄHTEET	40
LIITE 1 Porvoon kansallisen kaupunkipuiston hakemus	42

1 JOHDANTO

1.1 Kansallinen kaupunkipuisto

Maankäyttö- ja rakennuslain 68 § määrittelee kansallisen kaupunkipuiston tavoitteiksi kaupunkimaisten alueiden kulttuuri- ja luonnonmaiseman kauneuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, virkistyksellisten tai muiden erityisten arvojen säilyttämisen. Hallituksen esityksen (HE 101/1998 vp, 68§) mukaan alkuvaiheessa kansallinen kaupunkipuisto voitaisiin perustaa 4 – 5 kaupunkiin Suomessa. Vuoteen 2010 mennessä on perustettu viisi kansallista kaupunkipuistoa.

Perustettavalta kansalliselta kaupunkipuistolta edellytetään, että se on kansallisesti merkittävien, kaupunkiseuduilla sijaitsevien laajojen puisto-, virkistys- ja viheraluekokonaisuuksien säilyttämisen turvaamiseksi ja hoidon edistämiseksi tarpeellinen. Kaupungistuvassa yhteiskunnassa näillä alueilla on yhä suurempi merkitys hyvän elinympäristön sekä luonnon- ja kulttuuriperinnön näkökulmasta. (HE 101/1998 vp, 68§.) Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka Maankäyttö- ja rakennuslain mukaisessa kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön. Maa-alueiden tulee olla pääsääntöisesti valtion tai kunnan omistamia. Myös muiden omistamia alueita voidaan sisällyttää puistoon omistajan suostumuksella (Maankäyttö- ja rakennuslaki 132/1999, 68§).

Perustamispäätöksellä linjataan alueen maankäyttöä kaavoitusta sitovalla tavalla siten, että virkistysalueiden muuttaminen muuhun maankäyttöön vaatii Maankäyttö- ja rakennuslain 71 §:n mukaan yleisen edun kannalta erityisen tärkeän hankkeen tai, että alueen arvo on oleellisesti vähentynyt. Säännös vastaa luonnonsuojelulain periaatteita luonnonsuojelualueen tai maisema-alueen suojelun lakkauttamisessa (HE 101/1998

vp). Alueelle voidaan edelleen rakentaa puiston käyttötarkoitusta palvelevia rakennuksia ja rakenteita.

Porvooseen on perustettu 18.5.2010 Suomen viides kansallinen kaupunkipuisto. Aikaisemmin on perustettu Hämeenlinnan (2001), Porin (2002), Heinolan (2002) ja Hangon (2008) kansalliset kaupunkipuistot. Hankkeita kansallisen kaupunkipuiston perustamiseksi on vireillä ainakin Forssassa, Turussa, Kotkassa, Seinäjoella ja Valkeakoskella.

1.2 Työn tarkoitus ja toteutus

Tämä on tapaustutkimus metsäsuunnitteluprosessin muodostumisesta osana Porvoon kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Prosessin muotoutumista kuvataan ja verrataan sitä jo muualla toteutuneisiin kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmiin.

Viitekehyksessä hahmotetaan lainsäädännön ja alemman tason säädösten asettamat vaatimukset suunnittelulle. Samoin selvitetään, miten Porvoon kansallisen kaupunkipuiston metsäsuunnittelutilanne poikkeaa aikaisemmin toteutuneista Porvoon kaupungin metsäsuunnitteluhankkeista.

Pääosa materiaalista kertyi osallistuvalla tarkkailulla. Tekijä oli yhtenä keskeisenä kehittäjänä ja toimijana suunnitteluprosessissa. Kertyvä materiaali oli pääosin laadullista. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseen osallistuvia keskeisiä tahoja haastateltiin ja siten kerättiin eri tahojen näkemyksiä ja odotuksia.

Kerätyn materiaalin pohjalta hahmotetaan kehittyvä suunnitteluprosessi ja laaditaan esitys hyväksi käytännöksi, jota voitaisiin soveltaa Porvoon suunnittelutilanteeseen.

Suunnitteluprosessia verrataan Kuntametsien suunnittelun tiekartta – tutkimushankkeen tuloksiin (Mikkola ym. 2008). Erityisesti kiinnitetään huomiota Metlan tutkimushankkeessa tunnistettuihin kehittämistarpeisiin strategisesta suunnittelusta, suunnitteluongelman määrittelystä, arvokeskustelusta sekä osallistamisen ja päätöksenteon organisoinnista.

2 KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON METSÄSUUNNITTELUN LÄHTÖKOHDAT PORVOOSSA

2.1 Suunnitteluhankkeen erityispiirteitä

Kunta laatii kansalliselle kaupunkipuistolle hoito- ja käyttösuunnitelman, jossa annetaan perustamispäätökseen otettujen säädöksen lisäksi alueen arvojen säilyttämiseksi tarpeelliset määräykset (MRL 70 §). Valmistelu tulee tapahtua vuorovaikutuksessa niiden tahojen kanssa, joiden oloihin asia saattaa huomattavasti vaikuttaa. Hoito- ja käyttösuunnitelman hyväksyy ympäristöministeriö

Kansallisen kaupunkipuiston metsäsuunnittelu poikkeaa huomattavasti yksityismetsien puuntuotantoon tähtäävästä metsäsuunnittelusta. Puistossa puuntuotannolla ei ole minkäänlaista roolia, vaan ”tuote” on ympäristö ja luonnon monimuotoisuus sekä alueen käyttäjän kokemus ympäristöstä. Metsänhoidon sosiaalinen ulottuvuus on tärkeä. (Miettinen 1993, 25 – 28.) Toimenpiteiden kuvaus ja käytettävät käsitteet poikkeavat metsätaloudessa käytettävistä. Suunnittelun tietojärjestelmille puistosuunnittelu asettaa omat vaatimuksensa. Monille suunnitteluhankkeille tyypillistä on metsien käytölle asetettujen tavoitteiden tarkentuminen suunnittelun edetessä. (Mikkola ym. 2008, 6 -7.)

Prosessin muodostumiseen vaikuttavat Porvoon hallintokulttuuri, käytettävät resurssit, yksittäisten toimijoiden näkemykset sekä monet muut tekijät. Opinnäytteen tekijä osallistuu prosessiin metsäsuunnittelun ja metsänhoitotoimien käytännön toteutuksesta vastaavana viranhaltijana. Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen johtaa Porvoon kaupungin kaupunkisuunnitteluosasto. Suunnitelman laatimiseen osallistetaan monia tahoja.

Mielenkiintoisia kysymyksiä ovat suunnitteluhierarkian toteutuminen ja päätöksenteko. Kaupunkiympäristössä päätöksentekijän nimeäminen ei aina ole helppoa, tai päätöksentekijää sitoo moni seikka. Samoin toimenpiteiden vaatimien maisematyölupien ratkaisuperiaatteet saattavat olla pulmallisia. Tehokkaiden suunnitelmavaihtoehtojen tuottaminen päätöksentekijälle saattaa osoittautua ylivoimaiseksi, samoin päätöksentekijän mielenkiinto tai mahdollisuus perehtyä tehtävään päätökseen voi osoittautua ongelmallisen pieneksi. Ympäristöhoidon on kuitenkin jatkuttava kaupunkiympäristössä, eikä suunnitteluprosessin toimimattomuus saa johtaa kestäättömiin käytännön tilanteisiin. Maankäyttö- ja rakennuslaki ja kaupungin johtosääntö asettavat puitteet osallistamisen minimitasolle sekä määräävät päätöksenteon pääpiirteisen rakenteen, mutta käytännön menettelytavat vaativat uutta sopimista ja työnjakoa.

2.2 Suunnittelun tarve taajamametsissä

Viheralueiden vaikutus alueen asukkaiden terveyteen ja kuolevuuteen on tilastollisesti merkittävä. Metsäisellä ympäristöllä on todettu olevan suuremmat terveysvaikutukset, kuin rakennetulla puistolla tai vesistöllä. Laajahkot metsäalueet ovat vaikutuksiltaan suuremmat, kuin pienet ja sirpaleiset alueet. Aitoja urbaaneja, pelkästään rakennetussa ympäristössä viihtyviä ihmisiä on vain noin 5 % väestöstä. Alueen asukkailla on siis selvästi henkilökohtaisia etuja valvottavana ympäristönsä hoidosta päätettäessä. (Tyrväinen ym. 2007; Korpela 2010.)

Alueen vetovoimaisuudella, yleisellä viihtyvyydellä sekä asunnon ikkunasta aukeavalla maisemalla on selvä yhteys myös kiinteistöjen hintoihin. Alueen yleinen viihtyvyys rakentuu paitsi palveluista ja asukkaista, myös maisemasta ja rakentamisen väljyydestä (Halmberg & Löfström 2009, 10 – 11). Taajamametsissä arvostetaan riittävää laajuutta, hiljaisuutta ja vaihtelevuutta. Hoitamattomat metsät koetaan vähemmän houkuttelevina, kuin hyvin taajamametsinä hoidetut. Monotonisuus on metsän houkuttelevuutta vähentävä piirre. (Tyrväinen ym. 2007)

Suuri osa alueiden käyttäjistä arvostaa hyvää näkyvyyttä, helppokulkuisuutta, kookasta puustoa ja avaruuden tuntua metsässä. Toisaalta laajemmassa mittakaavassa toivotaan vaihtelevuutta. Metsien pitää tuntua hoidetuilta, mutta hoitotoimien välittömiä jälkiä ei haluta nähdä. Ihmisten mielikuvissa taajamametsä edustaa luonnonmukaista ja alkuvoimaista aluetta muuten urbaanissa ympäristössä. Toivottavaa metsämaisemaa ylläpidetään intensiivisellä hoidolla, vaikka käyttäjien mielikuvissa alue onkin ”luonnontilainen”. (Harstela 2007, 58 – 60.)

Panostaminen laadukkaaseen ja vetovoimaisen ympäristöön voi olla myös kaupungin strateginen valinta muutostilanteissa, kuten Hämeenlinnassa 2000-luvun alussa (Tuomola 2010) tai myöhemmin Valkeakoskella (Gyllenbögel 2010). Molemmissa paikoissa alueen teollisen toiminnan muutos on pakottanut kaupungin etsimään kehitykselle uusia suuntia. Ympäristö, historia ja kulttuuri ovat nousseet huomattaviksi vetovoimatekijöiksi, kun alueelle on kehitetty uutta elinkeinotoimintaa. Taajamametsät muodostavat suuren pinta-alansa takia merkittävän osan maisemasta ja virkistysalueista. Niiden laadukasta suunnittelua ja hoitoa ei voi laiminlyödä, jos pyritään hyvään ja kestäväan vaikutelmaan koko paikkakunnasta.

Kun alue saa osakseen huomiota, esimerkiksi kansallisen kaupunkipuiston perustamisen yhteydessä, muodostaa se alueen käyttäjille laatuodotuksia alueesta. Sen nimeäminen kansallisen tason kohteeksi antaa odottaa erityistä suunnittelua ja hoitoa, vaikka puiston perustamispäätös ei tähän suoranaisesti velvoitakaan. Kansalaisten odotukset pakottavat kunnan panostamaan alueen hoitoon muita alueita enemmän.

Viimeistään tämä pakko ilmenee runsaan yleisöpalautteen ja sen kautta asian poliittisen kiinnostavuuden kautta. Tiedotuksella voidaan edelleen lisätä alueen tunnettuutta ja lisätä eri tahojen kiinnostusta sitä kohtaan. Alueen arvoja voidaan tuoda esiin ja käydä alueesta arvokeskustelua. Ilman alueen tiedostettua erikoisuutta ei yleensä synny kovin laajaa keskustelua, vaan keskustelun avaukseksi tarkoitetut puheenvuorot jäävät vaille vastakaikua.

2.3 Kustannustehokas suunnittelu

Suunnitteluprosessia muotoiltaessa on hahmotettava suunnittelulla saatava hyöty suhteessa kustannuksiin. Yksi laadukkaan suunnitteluprosessin piirre on pyrkimys kustannustehokkuuteen. Päätöksenteon tueksi hankitaan tarpeelliset ja riittävät tiedot, mutta ei tehdä turhia, päätöksenteon kannalta yhdentekeviä inventointeja. Suunnittelua ei välttämättä tarvita ollenkaan, jos tyydymme vain reagoimaan päivän tilanteisiin ja luotamme siihen, että tulevaisuus on joka tapauksessa tyydyttävä. Jos haluamme vaikuttaa ympäristön toteutuvaan tilaan tulevaisuudessa, tarvitaan suunnittelua. Strategisessa suunnittelussa päätetään, kuinka yksityiskohtaisesti täytyy tehdä tarkempaa suunnittelua, mitä lähtötietoja on hankittava jne.

Suunnittelua varten hankittavilla tiedoilla on arvoa siksi, että ne vähentävät päätökseen liittyvää epävarmuutta. Tiedolla voi olla myös itseisarvo, eli kohteen tuntemus sinänsä on arvokasta, vaikkei kaikella tiedolla olisi vaikutusta tehtäviin päätöksiin. (Kangas 2007, 58.) Tätä voisi verrata myös yleiseen toimijan selvilläolovelvollisuuteen. Siten myös niin sanottu nollatieto on tärkeää.

2.4 Porvoon kaupungin nykyinen metsäsuunnittelu

2.4.1 Metsäsuunnittelun tasot ja tehtävä

Metsäsuunnittelu voidaan jakaa kolmeen tasoon: strateginen, taktinen ja operatiivinen taso. Ylempi taso ohjaa aina alemman tason suunnittelua (Komulainen 1995, 38). Suunnittelun aikajänne on strategisella tasolla hyvin pitkä, taktisella tasolla 5 – 10 vuotta ja operatiivisella tasolla pisimmillään noin vuosi (Halmberg & Löfström 2009, 16). Kuvassa 1 on hahmoteltu metsäsuunnitteluun vaikuttavia asioita Porvoon kaupungin metsäsuunnitteluprosessia laadittaessa (Laakkonen 2003).

Vaikeimmin määriteltäviä asioita ovat kaupungin arvot ja yleinen mielipide. Arvoissa voidaan tukeutua soveltuvien osien kaupungin hyväksytyyn strategiaan. Arvoja ilmentää myös Kansallisen kaupunkipuiston hakeminen Porvooseen ja hakemuksessa luetellut perustelut. Yleinen mielipide ilmenee julkisessa keskustelussa, tehdyissä aloitteissa sekä saadussa palautteessa. Jako yleiseen ja erityiseen mielipiteeseen on vaikea, koska aina saadussa palautteessa on mukana myös ääripäiden mielipiteitä, usein enemmänkin, kuin niin sanotun hiljaisen enemmistön mielipiteitä. Paikallinen media yrittää toisinaan paisutella konflikteja saadakseen näyttäviä uutisia, mikä puolestaan tarjoaa näkyvyyttä poliitikoille. Niinpä mediasta saatava kuva on usein varsin kärjistynyt verrattuna tavallisen kaupunkilaisen henkilökohtaiseen mielipiteeseen verrattuna.

Kansallinen kaupunkipuisto auttaa konkretisoimaan keskustelua vaikuttavista arvoista. Arvopohja lähtee alueesta, ja yleisten aatteellisten tai maailmankatsomuksellisten mielenilmausten osuus on vähäisempi.

KUVA 1. Metsäsuunnittelun kautta sovitetään yhteen ihmisten tarpeita. (Laakkonen 2003)

2.4.2 Strateginen taso

Suunnittelun strategisen tason muodostaa kansallisessa kaupunkipuistossa hoito- ja käyttösuunnitelma, johon sisältyy luku metsien käsittelystä. Se antaa perusteet yksityiskohtaisemmalle suunnittelulle ja kuvaa tavoiteltavan ympäristön pitkälle tulevaisuuteen. Siinä linjataan hoidon yleiset tavoitteet osa-alueittain ja se sisältää luettelon huomioon otettavista selvityksistä, inventoinneista, muista suunnitelmista sekä vähintään osallistettavista tahoista. Strategisen suunnittelun pitäisi vastata

esimerkiksi kysymyksiin: Mitä tältä metsältä halutaan? Mikä on arvokasta? Miksi kaupunki omistaa tämän metsän?

Strategisen tason suunnitelma voi sisältää myös erilaisia alueita, joille nimetään pääkäyttötarkoitus sekä tunnistetaan alueen muut käyttötarkoitukset. Hoitotoimet palvelevat siten tunnistettua tai määrättyä käyttötarkoitusta, kuten kilpahiihtokeskusta, suunnistusta, kaukomaisemaa tai esimerkiksi kulttuuribiotoopin hoitoa.

Ennen kansallista kaupunkipuiston perustamista strategisen tason suunnitelmana on toiminut Keskeisten alueiden oikeusvaikutteinen osayleiskaava vuodelta 2004. Osa strategisen tason kysymyksistä on tähän asti pitänyt ratkaista vastaantulevina ongelmina taktisen tason suunnittelussa. (Rihtiemi-Rauh 2010.)

2.4.3 Taktinen taso

Taktisen tason muodostaa varsinainen metsäsuunnitelma, joka laaditaan osa-alueittain. Se voidaan laatia omana työnä tai teettää osin tai kokonaan konsultilla. Sen laadinnan aluksi tehdään tai hankitaan tarvittavat inventoinnit, koskien esimerkiksi luontoarvoja, maisemaa, historiaa, maankäyttöä sekä inventoidaan perinteiset metsäsuunnitelman tiedot puustosta, kasvupaikasta, metsätuhoista ja niin edelleen.

Eri hallintokunnat osallistuvat metsäsuunnitelman laadintaan niillä alueilla, joilla niillä on toimintaa. Aktiivisimmat metsäsuunnitteluun osallistuvat tahot ovat ympäristönsuojelutoimisto ja liikuntatoimi. Taktisen tason metsäsuunnitteluprosessi ks. kuva 2

Metsäsuunnittelun lähtötiedoiksi voidaan laatia tarvittavassa laajuudessa sosiaalinen selvitys, jossa selvitetään mielipaikat, harrastukset, perinteiset kulkureitit ja käyttäjien

toiveet alueen kehittämiseksi. Sosiaalisten arvojen kartoitus on usein paikallaan kerrostalolähiöiden lähimetsissä, joissa metsäalueella on paljon käyttöä lähimetsänä ja lähivirkistysalueena. Kaikki kerättävä tieto sidotaan tiukasti paikkaan.

Suunnitelmaa laadittaessa otetaan huomioon yleiskaava ja muut suunnitelmat, kuten tuleva maankäyttö, rakentaminen, pintavesisuunnitelmat yms. Suunnitelma sisältää aikaan sidotut konkreettiset toimenpide-esitykset kuvioittain ja arvion ehdotettujen toimenpiteiden vaikutuksista ja kustannuksista sekä kuvioittain, että kokonaisuuden kannalta.

Taktista suunnittelua tehdään jatkuvan suunnittelun periaatteella tukeutuen strategiseen suunnitelmaan. Kehittyvässä kaupunkiympäristössä suunnittelun on oltava joustavaa ja sen on pystyttävä nopeasti sopeutumaan muuttuviin tilanteisiin. Taktista suunnitelmaa ei siten hyväksytetä poliittisissa luottamuselimissä, vaan se on työväline, jolla hallitaan operatiiviseen suunnitteluun tarvittavaa tietoa. Sen laadinnassa noudatetaan oppivan suunnittelun periaatetta. Sen tietosisältö on julkinen, mutta sitä voidaan jatkuvasti täydentää, muuttaa tai korjata muuttuvien tilanteiden mukaan. Kuka tahansa voi pyytää tietoja metsäsuunnitelmasta. Suunnitelma ei ole nähtävillä verkossa, lähinnä esitystapaan ja tietoteknisiin rajoitteisiin liittyvistä syistä.

Taktiseen suunnittelutasoon kuuluu ekologinen tarkastelu, jossa arvioidaan nykytilan ja suunniteltujen toimenpiteiden vahvuuksia, heikkouksia, riskejä ja mahdollisuuksia. Ekologinen tarkastelu vaikuttaa hoitotoimenpiteisiin, niiden rajaukseen ja ajoitukseen. Metsäsuunnitelma on luontoarvojen säilyttämisessä tärkeä, ja eräillä alueilla ainoa työväline. Ekologinen tarkastelu keskittyy metapopulaatorakenteiden (Hanski ym. 1998, 233 – 235) tunnistamiseen.

KUVA 2. Vähimmillään tarvittavat suunnitteluvaiheet metsäsuunnitelman laatimiseksi Porvoon kaupungille (Laakkonen 2003).

2.4.4 Operatiivinen taso

Vuosittain laaditaan työohjelma, jonka hyväksyy asianomainen lautakunta. Siinä esitetään seuraavan vuoden aikana toteutettavat työt, niiden toteutuksen suurpiirteinen aikataulu sekä mahdollisesti työtapa, kustannukset, toimenpiteen perustelut tai muuta yksityiskohtaisempaa tietoa suunnitellusta työstä. Vuosityöohjelmaa tarvitaan resurssien kohdentamiseen ja työmaasuunnitelmien oikea-aikaiseen laadintaan. Metsäsuunnitelma sisältää lähtötiedot työohjelmaan ja työmaasuunnitteluun. Kuviotiedot voivat sisältää yksityiskohtaisiakin ohjeita, joilla ohjataan työn suunnittelua.

Työmaasuunnitelma on yksityiskohtainen suunnitelma työn toteuttamisesta. Se sisältää maastomerkinnot, kuten toimenpidealueen rajat sekä mahdollisen puiden leimauksen, työohjeen tekijöille, tiedottamisen asukkaille sekä suunnitelman asukasyhteistyön toteuttamisesta. Se on joustava, yksityiskohtiin voidaan tehdä muutoksia työn edetessä. Suurin osa tavallisen kaupunkilaisen toiveista kohdistuu työmaasuunnittelussa ratkaistaviin asioihin. Siinä otetaan huomioon tontin lähimaisemaan liittyvät yksityiskohtaiset toiveet. Työmaasuunnitelma on työnjohdon ja toteutuksen työväline, jolla pyritään varmistamaan kaiken suunnittelussa aikaisemmin päätetyn ja sovitun oikea toteuttaminen. Koko suunnittelu- ja päätösprosessi on ollut turha, ellei työtä toteuteta suunnitellulla tavalla. Huolimaton tai ammattitaidoton toteutus vähentää koko suunnitteluprosessin uskottavuutta.

Operatiivisen suunnittelun tasolla voi olla myös yksityiskohtaisempia työsuunnitelmia joistakin yksittäisistä töistä tai työvaiheista, kuten liikenteenohjaussuunnitelmia tai puiden tuenta- ja leikkaussuunnitelmia, joita tarvitaan työn tarkoituksenmukaiseen ja turvalliseen toteuttamiseen.

Operatiiviseen suunnitteluvaiheeseen kuuluu myös mahdollisesti tarvittavien maisematyöluopien haku. Porvoossa useimmat ulkoilumetsien hoitoon liittyvät

toimenpiteet katsotaan vähäisiksi ja kuuluvan alueiden tavanomaiseen hoitoon. Huomattavasti kaupunkikuvaa muuttaviin hakkuisiin haetaan maisematyölupa epäselvyyksien välttämiseksi. Lupahakemukseen hankitaan liitteeksi yleensä kaavoittajan ja mahdollisesti ympäristösuojelutoimiston lausunnot. Huolellisella hankesuunnittelulla on Porvoossa onnistuttu välttämään kielteiset päätökset tai rajoittavat lupaehdot viimeisen kymmenen vuoden aikana metsäyksikön hakemiin maisematyölupiin.

2.4.5 Päätöksenteko metsäsuunnittelussa

Kaupungin ylin johto päättää kaupungin strategiasta, konserniohjauksesta ja hyväksyy talousarviot. Strategiatyössä pohditaan kaupungin päätöksentekoa ohjaavia arvoja, jotka sitten realisoituvat talousarvion laadinnassa. Valtuusto käsittelee yleiskaavaprosesseissa maankäytön strategisia valintoja, jotka vaikuttavat suoraan metsäsuunnitteluun. Kaavoitus ja talousarvio antavat puitteet metsäsuunnittelulle siten, että kaava ilmaisee alueen käyttötarkoituksen ja talousarvio vaadittavan taloudellisen tuloksen. Näissä puitteissa maksimoidaan metsien aineettomat arvot, kuten maisema, luonnon monimuotoisuus sekä virkistys- ja harrastusmahdollisuudet.

Porvoon kaupungin johtosäännössä metsänhoidosta päättäminen kuuluu katuosaston tehtäväaluepäällikölle eli kaupungininsinöörille. Kaupungininsinööri on edelleen delegoinut toimivaltaa kaupunginpuutarhurille ja metsätalousinsinöörille. Talousarvio on sitova tehtäväalueetasolla, eli yksittäisten tilien kohdalla voidaan rahan käyttöä muuttaa viranhaltijan päätöksellä, mutta loppusummat ovat sitovia.

Porvoon kaupungin metsäyksiköllä on oma talousarvio, jossa on määrätty erikseen tulot ja menot. Nettobudjetointi ei ole käytössä, eikä metsäyksiköllä ole omaa tasetta, eli taloutta tarkastellaan vuosittain tulojen ja menojen kautta. Vuosittain laadittava talousarvio määrää puunmyynnin tarpeen ja metsänhoitoon käytettävissä olevat resurssit. Tulotavoite on euroja, ei hakkuusuunnitteen kuutioita.

Talousarvion laatimisen jälkeen laaditaan seuraavan vuoden metsätyöohjelma, jonka tekninen lautakunta käsittelee, yleensä vuoden ensimmäisessä kokouksessaan. Samantapaisia työohjelmia laaditaan katujen kunnostamisesta, päällystystöistä, puistojen perusparantamisesta yms.

Tämän käsittelyn yhteydessä luottamushenkilöt pääsevät käsittelemään metsänhoidon linjaa ja kohteita. Vuosittain käytävässä keskustelussa tulee esille ajankohtaisia kysymyksiä ja niistä keskustellaan joskus laajastikin. Käytännössä lautakunta hyvin harvoin muuttaa esitettyä metsätyösuunnitelmaa, mutta se on mahdollista, jos ristiriita ehdotetun toimenpiteen ja lautakunnan arvojen välillä on riittävän suuri.

Käytännössä metsätyöohjelmassa on noin 30% enemmän työkohteita, kuin mitä pystytään tai tarvitsee toteuttaa. Näin voidaan työohjelman puitteissa toimia erilaisissa keli- ja markkinatilanteissa. Etenkin työohjelmassa olevat pienet uudistushakkuukohteet siirtyvät työohjelmasta toiseen, koska niillä voidaan talousarvion tulopuolta säätää loppuvuodesta, jos tulot näyttävän jäävän alle tavoitteen.

Kansallisen kaupunkipuiston alueella työkohteita toteutettaessa ratkaisevaa on sopivan kaluston saatavuus, sää- ja keliolosuhteet ja muut sellaiset seikat, jotka vaikuttavat työn lopputulokseen, eli toimenpiteen jäävään ympäristöön. Puukaupallisilla seikoilla ei ole vaikutusta kansallisen kaupunkipuiston ratkaisuihin.

Metsätyöohjelman suunnittelujakso on kalenterivuosi, ei hakkuuvuosi, mikä olisi toiminnan luonteen kannalta luontevampi. Nyt suunnittelujakso vaihtuu kesken kiihvaimman hakkuuajan.

Jos metsätyöohjelman toteuttaminen aiheuttaa selvän kriisin, on todennäköistä, että päätöksentekijät tulevat esiin ja puuttuvat tilanteeseen riippumatta aikaisemmin hyväksytyistä suunnitelmista tai luvista. Puuttumisen herkkyyteen vaikuttaa asian poliittinen painoarvo sekä hakkuun vaikutus kaupungin imagolle. Usein reagoinnin voimakkuuteen vaikuttaa paikallisen lehdistön kiinnostus hakkuuseen, mikä riippuu taas toimituksen asennoitumisesta sekä muusta samanaikaisesta uutistarjonnasta.

Päätöksentekoprosessi on melko huomaamaton ja sisältää muutamia rutiininomaisia vuosittain toistuvia vaiheita niin kauan, kun asiat on valmisteltu päätöksentekijöiden arvojen mukaan. Päätöksentekokoneisto ei halua käyttää resurssejaan sellaisten asioiden tutkimiseen, joissa ei ole odotettavissa ristiriitoja, vaan päätös tehdään esittelystä luottaen esittelijän ammattitaitoon ja valmisteluun. Käytännössä tämä siirtää valtaa ja vastuuta esittelijälle ja suunnittelijalle.

2.4.6 Metsäsuunnittelun lähtötiedoiksi tarvittavat selvitykset

Keskeisiä selvitettäviä asioita ovat suunnittelun tavoitteet. Usein tavoitellaan useampia hyötyjä samanaikaisesti tiettyjen rajoitteiden vallitessa. Suunnittelu on siis monitavoitteista. Tavoitteita saadaan strategisista suunnitelmista, kuten yleiskaavasta, sekä käyttäjien toiveista. Tavoitteiden selvittäminen vaatii arvokeskustelua ja se on yhteiskunnassa jatkuva prosessi. Vaikuttavista arvoista selvillä olo on osa suunnittelijan tilannetietoisuutta.

Yleiskaavatyön pohjaksi laaditut luontoselvitykset ja muihin suunnittelutarpeisiin laaditut selvitykset hyödynnetään myös metsäsuunnittelussa. Näitä voidaan tarkentaa tarvittaessa laatimalla selvitys alueen historiasta, maisemasta ja käyttäjistä. Keskeisistä alueista on kertynyt varsin paljon materiaalia kaupunkisuunnitteluosastolle erilaisten suunnitteluhankkeiden yhteydessä. (Komulainen 1995, 44 – 49.)

Metsäsuunnittelun maastotöiden yhteydessä ennakkotietoja erilaisista kohteista tarkistetaan ja löydetty kohteet merkitään kartalle. Porvoon kaupungin metsäsuunnittelija on myös luontokartoittaja, eli puustotietojen ohella kerätään myös luontotietoa. Pienipiirteinen luonnon monimuotoisuuden huomioiminen ja edistäminen on osa metsäsuunnittelua.

Käyttäjien tarpeita selvitetään ainakin haastattelemalla alueella toimivia Porvoon kaupungin oman organisaation toimijoita, tarpeen mukaan muitakin. Jos tavoitteissa on ristiriitaisuutta, järjestetään yhteissuunnittelutilaisuus, jossa ratkaistaan suunnitteluongelma kerätyn aineiston pohjalta tai tarvittaessa maastossa.

2.5 Metsäsuunnittelu muissa kaupungeissa

Kaikissa jo perustetuissa kansallisissa kaupunkipuistoissa on metsäisiä alueita, joiden hoitoa suunnitellaan tavalla tai toisella. Suunnitelmia voidaan nimittää esimerkiksi maisemanhoito-, puisto-, toimenpide-, tai metsäsuunnitelmiksi. Metsäisiä alueita koskevaa suunnittelua voi olla myös strategisissa suunnitelmissa. Näitä kaikkia metsäisiä alueita koskevia suunnitelmia käsitellään tässä metsäsuunnitteluun kuuluvina.

2.5.1 Metsäsuunnittelu Hämeenlinnan kansallisessa kaupunkipuistossa

Ympäristöministeriö on vahvistanut Hämeenlinnan kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelman vuonna 2003. Siinä kuvataan yleisesti hoidon tavoitteita. Aulangon alueelle on laadittu maisemanhoitosuunnitelma maisema-arkkitehtuurin diplomityönä 2009 (Saatsi 2009). Siinä Aulangon alue on jaettu vyöhykkeisiin, joiden hoito vaihtelee alueen käytön ja maisemallisen aseman mukaan. Hoidon tavoitteena on säilyttää matkailullisesti vetovoimainen, huoliteltu ympäristö, jossa yhdistyvät

autenttiset historialliset piirteet sekä luonnon monimuotoisuuden ja maisemarakenteen tuottamat elämykset (Tuomola 2010).

2.5.2 Metsäsuunnittelu Heinolan kansallisessa kaupunkipuistossa

Hoito- ja käyttösuunnitelma 2007 kuvailee puiston arvoja. Toimenpiteissä mainitaan mm., että kaupunki laatii alueelle metsäsuunnitelman omana työnään. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa on määrätty huomioon otettavaksi eräitä arvoja, kuten harjun luontoarvot, tai että tärkeät metsien reuna-alueet jätetään mahdollisuuksien mukaan hakkuiden ulkopuolelle. Samoin toimenpiteenä on mainittu eräällä osa-alueella, että metsiä hoidetaan suunnitelmallisesti. Hoito- ja käyttösuunnitelman määräykset ovat hyvin niukkasanaisia, yleisluontoisia ja lähinnä suuntaa antavia.

Tärkeille luontokohteille määrätään tekemään ja toteuttamaan erilliset luonnonhoitosuunnitelmat. Niiden tavoitteisiin ei hoito- ja käyttösuunnitelma kuitenkaan ota kantaa.

Metsäsuunnitteluprosessia ei ole kuvattu, eikä kansallinen kaupunkipuisto juurikaan näytä suoraan rajoittavan kaupungin metsänkäyttöä. Suunnitelmallinen metsänhoito on jatkunut alueella jo vuodesta 1895 eikä toimintatavan muuttamiseen näy hoito- ja käyttösuunnitelmassa olevan pyrkimystä. (Heinolan kaupunki 2007.)

2.5.3 Metsäsuunnittelu Porin kansallisessa kaupunkipuistossa

Porissa puiston metsäiset alueet keskittyvät puiston eteläosaan, Porin metsään. Hoito- ja käyttösuunnitelmassa viitataan laadittuun metsäsuunnitelmaan ja kuvataan metsänhoidon tavoitetilaa alueittain ja varsin konkreettisesti. (Nukki 2008.)

Varsinainen metsäsuunnittelu toteutettiin ympäristöministeriön ja kaupungin rahoittamassa tutkimus- ja kehittämishankkeessa, jossa laadittiin Porin metsän monitavoitteinen hoito- käyttösuunnitelma (Mikkola & Nukki 2006). Siinä on hyvin ymmärrettävällä yleiskielellä kuvailtu metsää ja ehdotettuja hoitotoimia, sekä niiden tarpeellisuutta ja vaikutuksia. Suunnitelma ulottuu vuoteen 2055 asti. Yksityiskohtaiset kuviolliset toimenpide-esitykset toki vain 2006 – 2015. Suunnitelmassa on porin metsä jaettu toiminnallisiin alueisiin, jotka on edelleen jaettu toiminnallisiin perustein vyöhykkeisiin. Näin toimenpiteitä ja tavoitteita voidaan kohdentaa tehokkaasti siten, että virkistys- ja luontoarvot voidaan maksimoida.

2.5.4 Metsäsuunnittelu Hangon kansallisessa kaupunkipuistossa

Hanko ei ole vielä esittänyt hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Hangon metsäiset alueet ovat varsin pieniä puistometsiä ja pieniä saaria. Mahdollisesti varsinaiselle metsäsuunnittelulle ei ole tarvettakaan. (Öhman 2010.)

2.5.5 Puijon metsäsuunnittelu

Kuopion kaupunki on laatinut Puijon alueelle kävijätutkimukseen perustuvan metsäsuunnitelman, jonka laatimiseen on osallistettu laajasti sekä poliittisia päättäjiä, erilaisia järjestöjä kuin yksittäisiä kansalaisiakin. Puijo on Kuopiolle hyvin keskeinen ulkoilualue, jolle on sijoittunut paljon matkailun ja virkistyskäytön toimintoja. Tavoitteiden ja toimintojen yhtensovittaminen on haasteellinen suunnittelutehtävä. (Jauhiainen 2010.)

Suunnittelussa keskeistä on prosessin läpinäkyvyys kaikissa suunnittelun vaiheissa. Suunnittelu on edennyt alkaen tavoiteltavan vision luomisesta ja tarkentunut toimenpide-esityksiksi siten, että suunnitteluun ovat halukkaat voineet osallistua ryhmäkeskusteluissa tai kommentoimalla suunnitelmaa internetissä. Prosessissa on

huomioitu tavoitteiden tarkentuminen suunnittelun edetessä. (Jauhiainen 2010; Kuopion kaupunki 2010.)

Suunnittelun aikataulu on ollut niin väljä, että yhteistä näkemystä on ollut mahdollista hakea ennen seuraavaan suunnittelun vaiheeseen siirtymistä. Noin 500 hehtaarin alueen suunnittelu on aloitettu 2008. Tekninen lautakunta on 17.4.2010 hyväksynyt suunnitelman. Prosessin lopussa, lausunтовaiheessa, luonnonsuojelujärjestöt irtisanoutuivat suunnittelusta. (Jauhiainen 2010.)

Puijon suunnittelussa kiinnitettiin erityistä huomioita tavoitteiden määrittelyyn. Ensimmäiseksi poliittiset päättäjät hyväksyivät suunnitteluprosessin. Ohjausryhmässä olivat mukana myös suurimmat poliittiset ryhmät kaupungin valtuustosta, jotka sitoutuivat suunnitteluprosessiin. Suunnittelun käytännön työhön valittiin konsultti, joka keräsi taustatiedot ja järjesti kansalaisfoorumin. Ohjausryhmä yhdessä konsultin kanssa järjesti keskeisille toimijoille ryhmäkeskusteluja, joissa muotoiltiin käyttäjäryhmien tavoitteet Puijon hoidolle. Lisäksi järjestettiin posti- ja nettikysely yksityisille ihmisille, jossa selvitettiin mm. mielipaikkoja sekä kipeimmin hoitotoimia tarvitsevia paikkoja. (Jauhiainen 2010.)

Vasta näiden toimien jälkeen ohjausryhmä määrittäi tavoitteet ja tekninen lautakunta hyväksyi ne. Tavoitteiden vahvistamisen jälkeen tehtiin tarvittavat lisätutkimukset ja tuotettiin erilaisia suunnitelmavaihtoehtoja. Niitä arvioitiin kansalaisfoorumissa ja ohjausryhmä valitsi niistä yhden, joka lähetettiin lausuntokierrokselle. Lausuntokierroksen jälkeen ohjausryhmä teki valittuun vaihtoehtoon tarpeelliseksi katsomansa korjaukset ja esitteli suunnitelman hyväksyttäväksi. (Jauhiainen 2010.)

Suunnitteluprosessi oli varsin työläs ja tuli maksamaan noin 100 000 euroa, eli noin 200 euroa /hehtaari (Räsänen 2010).

3 PORVOON KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON HOITO- JA KÄYTTÖSUUNNITELMAN LAATIMINEN

3.1 Hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen perusteet

Kansalliselle kaupunkipuistolle on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma. Sen laatii kaupunki yhteistyössä niiden tahojen kanssa, joiden etua asia koskee. Suunnitelman hyväksyy ympäristöministeriö. Suunnitelmaan voidaan ottaa määräyksiä, jotka sitovat kaupunkia samalla tavoin, kuin perustamispäätöksessä annetut määräykset.

Porvoossa on suunnittelun aikaperspektiivi asetettu siten, että suunnitelma uusitaan sitten, kun muuttuneet olosuhteet sitä vaativat. Muutoin nyt laadittava suunnitelma on voimassa toistaiseksi. Näin ollen siihen kirjataan hoitoa ja käyttöä ohjaavat periaatteet, ei niinkään yksittäisiä toimenpiteitä. Suunniteltava alue jaetaan toiminnallisiin kokonaisuuksiin, joita alustavan tarkastelun pohjalta on 25 kappaletta.

Metsäsuunnittelun osalta kirjataan hoito- ja käyttösuunnitelmaan suunnitteluprosessi sekä osa-alueittain määritellään metsänhoidon tavoitteet. Suunnittelun tarkkuus ja siihen osallistuvat tahot vaihtelevat alueittain. Suunnittelukäytännöt noudattavat paljolti teknisen lautakunnan 2004 hyväksymää metsäsuunnittelunprosessia, mutta siihen liittyy laajempi suunnittelun lähtötietojen keruu ja kansalaisten aktiivinen osallistuminen.

Porvoon kaupungilla ei ole viheralueohjelmaa, joten hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisessa täytyy linjata kaupungin viherstrategiaa kansallisen kaupunkipuiston osalta. Toimivan strategian laadinta edellyttää tiivistä yhteistyötä kaupunkisuunnittelun, puistoyksikön, ympäristönsuojelutoimiston ja Porvoon museon välillä.

Kansallisen kaupunkipuiston suunnitteluun ja hoitotoimiin ei ole osoittanut erityisen suuria resursseja. Suunnittelussa on tehokkaasti hyödynnettävä kaupungin hallussa olevia aineistoja ja osaamista. Ulkopuolisen osaamisen ostaminen on mahdollista vain tarkkaan rajattuihin tarkoituksiin, kuten luontoselvityksiin. Ulkopuolisen rahoituksen saamista tutkitaan.

3.2 Ohjausryhmä

Kaupunginhallituksen puheenjohtaja johtaa kansallisen kaupunkipuiston projektin ohjausryhmää. Ohjausryhmä on tähän mennessä koordinoinut kansallisen kaupunkipuiston perustamiseen liittyvät toimet. Se ei ole linjannut hoito- ja käyttösuunnitelmaan tulevia asioita. Ohjausryhmän täytyisi tarkistaa kokoonpanonsa vastaamaan uutta vaihetta ja laatia työohjelma projektin seuraavaa vaihetta varten.

Hankkeen ohjausryhmän kokoaminen on myös selvä arvovalinta. Mitkä tahot halutaan mukaan ja mitä tahot näkevät asian osallistumisen arvoiseksi. Maanomistajat kuuluvat jo omistusoikeutensa perusteella keskeisiin päätöksentekijöihin. Kaupunkisuunnittelu ja alueiden hoitovastuussa olevat tahot haluavat varmasti olla jotenkin mukana myös. Alueiden käyttäjille epäilemättä on etua mukana olost. Hankkeesta välillisesti hyötyvät, kuten matkailuyrittäjät, läheisen kiinteistön omistajat sekä erilaiset aatteelliset yhteisöt saattavat olla kiinnostuneita. Yhteydenottoja on kaupunkisuunnitteluosastolle tullut Porvoon taiteilijayhdistykseltä, lintuyhdistykseltä, kaupunginosayhdistyksiltä sekä koira- ja hevosharrastajaryhmiltä.

Ohjausryhmän tehtävänä on tuoda prosessiin päätöksenteon arvoja ja näkemys tavoiteltavasta tulevaisuuden tilasta. Toisaalta ohjausryhmätyöskentely sitouttaa osallistujia kansalliseen kaupunkipuistoon ja auttaa näkemään sen tarjoamia mahdollisuuksia.

Ohjausryhmän järjestäytyessä sen täytyy päättää tarkoituksenmukainen kokoonpano, määrittellä tehtävät itselleen ja työryhmälle, muodostaa käsitys työskentelyn tarkoituksesta sekä päättää ohjausryhmän pysyvyydestä, toimikaudesta ja siitä, kuinka ohjausryhmä jatkossa valitaan. Porvoossa ohjausryhmän kutsuu kokoon kaupunkisuunnittelupäällikkö.

3.3 Työryhmä

Hankkeen työryhmä on virkakoneistosta koottu elin, joka valmistelee ja toteuttaa suunnittelua ohjausryhmän päätösten mukaan. Sen tehtävänä on tuoda valmisteluun paras mahdollinen asiantuntemus ja hankkia suunnittelun kannalta tarpeelliset tiedot ja selvitykset. Monissa aikaisemmissa suunnitteluhankkeissa, mm. Puijon suunnittelussa, työryhmän tehtävät on annettu konsultille. Kun työt tehdään omana työnä, säilyy hankittu kokemus ja tieto paremmin kaupungin virkakoneistossa. Myös sitoutuminen hankkeeseen on vahvempaa, kun työ on tehty omana työnä. Jatkuvan ja oppivan suunnittelun periaatteita on vaikeampi toteuttaa, jos suunnittelu on sarja vaihtuvien konsulttien määräaikaista projekteja.

Hoito- ja käyttösuunnitelman valmistelu on aloitettu kaupunkisuunnitteluosaston johdolla ja eri hallintokunnat ovat nimenneet edustajansa työryhmään. Työryhmän työskentely ei ole vielä kaikilta osiltaan järjestäytynyttä. Työryhmässä on edustaja liikuntatoimesta, ympäristönsuojelutoimistosta, kulttuuritoimesta sekä puistoyksiköstä vastuualueen mukaan useampia edustajia, mm. metsätalousinsinööri.

Työskentelyn pohjana on kansallisen kaupunkipuiston hakemus ja perustamispäätös (Liite 1). Kaupungin valtuusto on päättäessään hakea kansallisen kaupunkipuiston perustamista ympäristöministeriöltä sitoutunut hakemuksessa esitettyjen arvojen säilyttämiseen.

Rahoituksen hankkiminen eri lähteistä on kuitenkin jo aloitettu. Samoin linnusto- ja kasvillisuus selvitykset on tilattu konsultilta ja ne laaditaan vuoden 2010 aikana. Yhdeltä osa-alueelta, Gammelbackan metsästä on tekeillä selvitys sosiaalisista arvoista.

3.4 Neuvottelukunta ja muu osallistuminen

Ohjausryhmä voi kutsua alueen toimijoista, järjestöistä ja yksittäisistä kaupunkilaisista koostuvan neuvottelukunnan keskustelemaan valmisteltavista asioista sekä hankkeen jatkokehittämisestä. Samassa tarkoituksessa ohjausryhmä voi kutsua koolle myös erilaisia avoimia tilaisuuksia, kuten kansalaisfoorumia tai järjestää esimerkiksi valtuustoseminaarin poliittisille päättäjille.

4 METSÄSUUNNITTELU PORVOON KANSALLISESSA KAUPUNKIPUISTOSSA

4.1 Metsäsuunnittelu tarkentuu ja osallisten määrä lisääntyy

Suunnitteluprosessi rakentuu pääpiirtein samalla tavoin, kuin vuonna 2004 hyväksytty metsäsuunnitteluprosessi (Laakkonen 2003). Kansallisen kaupunkipuiston alueella uusiksi elimiksi tulee järjestäytynyt ohjausryhmä sekä vakituinen kansallisen kaupunkipuiston työryhmä. Lisäksi on mahdollista, että metsäsuunnittelua käsitellään erilaisissa tilaisuuksissa, kuten valtuustoseminaarissa, kansalaisfoorumissa tai kansallisen kaupunkipuiston neuvottelukunnassa.

Kaupungin organisaation ulkopuolisia yhteistoimintaosapuolia on enemmän. Museotoimen, kulttuurin- ja opetuksen edustajat saavat aivan uuden roolin perinteiseen metsäsuunnitteluun verrattuna. Suunnittelun kohteena on laajempi kokonaisuus, kuin pelkkä ”metsä”. Ympäristön suunnittelussa on useammalla taholla omia intressejä ajettavana.

Aikaisempaan metsäsuunnitteluun verrattuna strategisen suunnittelun tärkeys korostuu, kun alueelle laaditaan toimintaa selkeästi ohjaava hoito- ja käyttösuunnitelma. Metsäsuunnittelu integroituu kiinteämmin muuhun alueen suunnitteluun yhteisuunnittelun periaatteita noudattaen ja se perustuu yhteiseen näkemykseen toivottavasta kehityksestä sekä yhteiseen käsitykseen alueen nykytilasta.

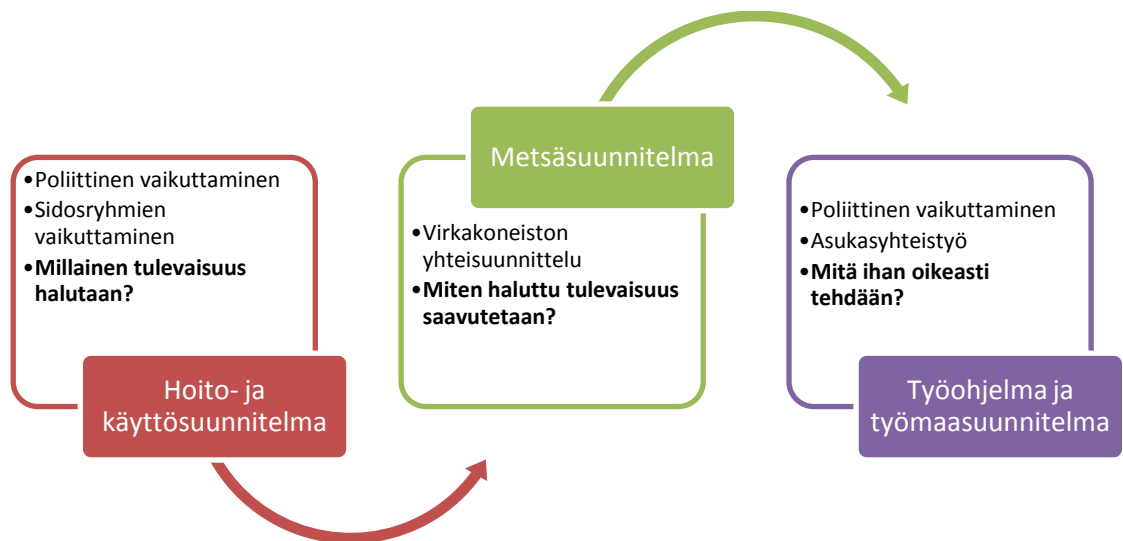
Strategisessa suunnittelussa voidaan ottaa kantaa hoidossa noudatettaviin periaatteisiin sekä asettaa kohdekohtaisia tavoitteita tai rajoituksia. Jos tämänkaltaisia rajauksia tehdään kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaan, on niiden sitovuustaso varsin korkea. Pienialaisten luonnon monimuotoisuudelle arvokkaiden kohteiden suojelulle hoito- ja käyttösuunnitelma tarjoaa käyttökelpoisen välineen. Samoin voidaan osoittaa pienialaisia kulttuurihistoriallisia kohteita, auki pidettäviä näkymiä tai muuta sellaista.

Kansallisen kaupunkipuiston metsäsuunnitelman merkitys ympäristön ja kaupunkikuvan kehitykselle on merkittävä. Siinä ei ole tavoitteena perinteisen metsäsuunnitelman tapaan kehittyvä puuntuotanto tai tasaiset hakkuutulot, vaan ympäristö, sen arvot ja käyttömahdollisuudet.

4.2 Päätöksenteko kansallisen kaupunkipuiston metsäsuunnitteluprosessissa

Kansallisen kaupunkipuiston perustaminen oli maanomistajalta selvä arvojen ilmaus. Nyt haasteena on erilaisten tavoitteiden ja toiveiden yhtensovittaminen.

Perustamisprosessiin osallistuneilla tahoilla voi olla hyvinkin erilaisia käsityksiä kansallisen kaupunkipuiston merkityksestä. Nämä erilaiset käsitykset tulevat esiin hoito- ja käyttösuunnitelman laadinnassa sekä myöhemmin alueiden konkreettisten hoitotoimien toteuttamisessa. Suunnitteluhierarkia ja vaikutusmahdollisuudet eri hierarkiatasoilla ovat soveltuvin osin nykyisen metsäsuunnitteluprosessin mukaiset. Strategiseen suunnitteluun on kehitettävä uusi toimintatapa, joka tuottaa yhteisesti hyväksyttävän tai ainakin toimintaa riittävän selkeästi ohjaavan strategian. (Kuva 3.)

KUVA 3. Metsäsuunnitteluprosessin eteneminen ja suunnittelun tasot.

Ei ole itsestään selvää, kuka tai mikä mistäkin asiasta päättää. Tärkeintä on saada selkeät suuntaviivat käytännön toiminnalle. Alueet ovat jatkuvassa intensiivisessä käytössä, eikä alueiden hoitoa voida keskeyttää suunnittelun ajaksi. Ohjausryhmä laatii hoitoa ja käyttöä ohjaavat arvot ja muotoilee ne osaksi hyväksyttävää hoito- ja käyttösuunnitelmaa.

Metsällisten alueiden hoito luo puitteet alueella tapahtuvalle toiminnalle. Useat eri käyttäjäryhmät käyttävät alueita tarkoituksiinsa usein yhtäaikaisesti ja vaihtelevasti eri vuodenaikojen mukaan. Alueilla olevia kulttuuri- virkistys ja luonnonarvoja on säilytettävä ja mahdollisuuksien mukaan lisättävä sekä tuotava niitä esiin. Monet koulut käyttävät lähimetsiä opetuskohteina tai opetusympäristöinä.

Aluksi täytyy muodostaa yhteinen käsitys tehtyjen päätösten merkityksestä, sitoutua niihin ja jakaa yhteinen visio tulevasta. Myös keskeiset säädökset, käsitteet ja määritelmät kannattaa tehdä selväksi heti prosessin alussa. Kun tavoitetilä on selvä, voidaan aloittaa keskustelu keinoista tavoitetilään pääsemisestä. Niin kauan, kun ei tiedetä mihin ollaan menossa, ei kannata riidellä reitistäkään. Tässä työssä tulemme varmasti huomaamaan, kuinka jotkut hahmottavat heti suuria kokonaisuuksia ilman yksityiskohtia ja toiset taas jäsentävät kokonaisuuksia nimenomaan yksityiskohtien kautta. Keskustelun mittakaavaerot voivat olla huomattavat ja päätöksenteko konsensusperiaatteella voi osoittautua mahdottomaksi.

Päätöksentekoprosessi on siihen osallistuville jatkuva oppimistapahtuma. Aikaisemmat päätökset tulevat tarkentumaan ja jopa ehkä muuttumaan, kun ymmärretään syvemmin päätöksenteon kohdetta ja sen erilaisia merkityksiä eri tahoille. Päätöksentekijätäkään eivät aina tunnista päätöksentekoon vaikuttavia arvoja, vaan arvotaustan ymmärrys kehittyy jatkuvasti suunnittelun hapuilun kautta (Rihtniemi-Rauh 2010).

Päätösprosessiin osallistuvien täytyy voida kokea prosessi avoimeksi ja rehelliseksi. Monet virkakoneiston ulkopuoliset tahot osallistuvat ilman korvausta, ja tulokset täytyy voida nähdä vaivan arvoisiksi. Jos jokin taho ei saa ääntään kuuluviin prosessissa, se voi yrittää vaikuttaa prosessin ulkopuolella. Jos prosessi pitkittyy tarpeettomasti, voivat osallistujat turhautua ja lopettaa osallistumisensa.

Poliitikkojen ja kaupunkilaisten osallistuminen suunnitteluun painottuu kahteen vaiheeseen. Strategisessa suunnittelussa tarvitaan laajaa osallistumista mahdollisimman laadukkaan ja laajasti hyväksyttävän vision luomisessa. Käytännön toimenpiteiden suunnittelussa päästään vaikuttamaan konkreettiseen toimenpiteeseen, joka on tärkeää yksittäisen kaupunkilaisen kannalta. Molemmat vaikuttamisen tasot soveltuvat hyvin suunnitteluprosessiin. Taktisen tason suunnitelmaan vaikuttaminen vaatisi hyvää perehtymistä kokonaisuuteen.

Prosessi voi olla itseohjautuva, ts. ohjausryhmä lähtee jostakin kokeillen liikkeelle ja päättää harkintansa mukaan jatkotoimista, mutta sen tehokkuudesta, avoimuudesta, dokumentoinnista ja kaikenpuolisesta selkeydestä on aktiivisesti huolehdittava kaupungin virkatyönä.

Porvoon kaupungilla ei ole nykyisessä taloudellisessa tilanteessa mahdollisuutta palkata konsulttia vetämään prosessia. Tosin kaupungin omasta organisaatioista löytyy tarvittavaa osaamista, kun se vain suunnataan kansallisen kaupunkipuiston suunnitteluun.

4.3 Metsien osuus hoito- ja käyttösuunnitelmassa

Porvoon kansallisen kaupunkipuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa esitetään metsäsuunnitteluprosessin vähimmäisvaatimukset sekä hoidon tavoitteet ja suuntaviivat kullekin metsäiselle alueelle erikseen. Suunnitteluprosessissa määritellään suunnitteluun osallistuvat tahot ja tarvittavat suunnittelun lähtötiedot. Olemassa olevilla suojelualueilla on hyväksytyt hoito- ja käyttösuunnitelmat, joihin viitataan sellaisenaan.

Hoito- ja käyttösuunnitelmassa nimetään kullekin alueelle vastuutaho kaupungin organisaatiosta ja kuvataan yhteistoimintamenettely eri hallintokuntien välillä toimenpiteiden suunnittelussa ja toteutuksessa. Tämä yhteistoimintaelin voi hyvinkin olla kansallisen kaupunkipuiston työryhmä, joka on perustettu suunnittelua varten jo puiston perustamisvaiheessa. Selkeällä hallinnollisella menettelytavalla vältetään tilanne, jossa kukaan ei hoida asiaa tai samaa asiaa hoitaa useampi taho toisistaan tietämättä. Samoin vastuujaako on hyvä olla selvillä yllättävissä tilanteissa, kuten metsäpalon tai myrskytuhon tapahtuessa puiston alueella.

Metsäsuunnittelua ohjaa hoito- ja käyttösuunnitelmassa mainitut erityiset arvot ja tavoitteet, vaikkei niitä erikseen metsänhoidon tehtäviksi nimettäisikään. Näitä ovat esimerkiksi opetus-, muinaismuisto- ja kulttuurikohteet sekä liikuntapaikat ja -reitit. Metsänhoito ei ole mikään puistossa tapahtuva erillinen toiminto, vaan sen tehtävänä on tukea puiston käyttöä käytössään olevilla keinoilla. Tästä näkökulmasta ei hoito- ja käyttösuunnitelmaan ole syytä ottaa määräyksiä käytettävistä työmenetelmistä tai kategorisia vaatimuksia esimerkiksi hakkuutähteiden keräämisestä.

4.4 Metsäsuunnittelun perusselvitykset Porvoon kansallisessa kaupunkipuistossa

Hoito- ja käyttösuunnitelman laatiminen pohjautuu tehtyihin luonto-, historia- ja maisemaselvityksiin. Niitä tarkennetaan tarvittaessa alueittain. Eri hallintokuntien ajantasainen suunnittelutilanne alueiden tulevaisuutta käyttämiseksi selvitetään metsäsuunnittelun lähtötietojen hankkimisen yhteydessä.

Kansalliseen kaupunkipuistoon kohdistuvan yleisen mielenkiinnon vuoksi on perusteltua selvittää aluetta käyttävien yksittäisten kansalaisten mielipiteitä alueen tulevasta kehittämisestä, mielipaikoista sekä alueen heikkouksista. Tällaisen käyttäjätutkimuksen tekeminen tulee kysymykseen vain erityisen tärkeillä alueilla. Siinä haastatellaan kävijöitä ja alueen käyttäjiä, kouluja, urheiluseuroja, kaupunginosayhdistyksiä jne. (Rihtniemi-Rauh 2010.)

Suunnittelun pohjaksi teetetään tarkempi luontoselvitys, joka sisältää kasvupaikkojen ja huomionarvoisten kasvien kartoituksen, linnustonselvityksen sekä kulttuuribiotooppien osalta perhos- ja kovakuoriaislajien tarkastelun. Erityisistä kohteista voidaan selvittää muitakin lajiryhmiä. Alueet luokitellaan METSO-ohjelman mukaisesti elinympäristötyyppeihin ja luokkiin sekä samalla tarkastellaan kohteiden merkitystä verkostona keskenään ja suhteessa oleviin suojelualueisiin. Selvitys sisältää myös arvion mahdollisten ennallistamistoimien tarpeellisuudesta ja vaikutuksesta. (Lankinen 2010.)

4.5 Porvoon kansallisen kaupunkipuiston keskeiset virkistymetsät

Tässä työssä kuvattua metsäsuunnitteluprosessia sovelletaan Porvoon kaupungin kansallisen kaupunkipuiston alueella omistamissa virkistymetsissä. Kansallisen kaupunkipuiston alueella on erilaisia metsäalueita, jotka poikkeavat toisistaan arvojen, historia ja käyttötarkoituksensa vuoksi. Osa alueista on osa kansallismaisemaa, osa on syntynyt teollisen toiminnan hylkäämille alueille. Alueiden hoito- ja käyttö, sekä suunnittelun tarve poikkeavat toisistaan. Alustava aluejako on esitetty kuvassa 4. Koko kansallisen kaupunkipuiston alueelle ei voida soveltaa yhtä metsänhoidon mallia, vaan alueita on tarkasteltava yhtenäisinä toiminnallisina kokonaisuuksina. Kaavamaisilla ohjeilla ja menettelytavoilla saadaan tulokseksi samankaltaisia maisemia kaikkialle (Komulainen 2010).

4.5.1 Linnamäkien ja Maarin alue

Puusto on Linnamäkien alueella pääosin vanhaa männikköä. Metsää on hoidettu suuria mäntyjä suosien kuusta poistamalla ja vesakkoa raivaamalla. Männyissä on nähtävissä aikaisemman tiheämmän metsän aikana muodostunut latvusmuoto, etenkin Isolla linnamäellä. Metsänhoidossa on otettava huomioon kohteen arvo muinaismuistona, matkailunähtävyytenä ja ulkoilualueena. Yksittäisenä arvokkaana puuna on huomioitava Edelfeltin mänty ympäristöineen. (Komulainen 1995, 133). Alueella on merkittäviä muinaismuistoja kuten muinaislinna, jonka merkitys on linnana ollut suurimmillaan ehkä 1200-luvulla sekä tätä vanhempi rautakautinen kalmisto Pikkulinnamäellä. Linnamäeltä aukeaa arvokas maisema Vanhaan kaupunkiin, joelle ja Näsinmäen suuntaan.

Puusto tulee edelleen vanhenemaan ja yksittäisiä puita kuolee pystyyn. Laajan myrskytuhon riski on melko vähäinen. Maiseman muutos on melko vähäistä, jos nykyistä varsin intensiivistä hoitoa jatketaan. Jos hoito lopetetaan, pusikoituu alue

kolmessa – viidessä vuodessa varsin hoitamattoman näköiseksi. Latvuspeittävyuden vähitellen harvetessa syntyy kehityskelpoista taimiainesta, josta voidaan valita sopivia puita edelleen kasvatettavaksi.

Vedenottamon länsipuolella on rakennuksen ja vanhan rauta-aidan välissä metsikkö, jota ei ole käsitelty viimeiseen noin 20 vuoteen. Tämä alue sopii sijaintinsa ja puustonsa puolesta jätettäväksi hoitotoimien ulkopuolelle aarnialueeksi.

Maarin laitumen alueella on yksittäisiä puita, joihin laidunnus vaikuttaa. Laitumen alueella on odotettavissa puiden kuolemista ja tuulenkaatoja seuraavien vuosien aikana. Kuolleiden puiden raivaaminen voi olla perusteltua maisemallisista tai turvallisuussyistä. Runkoja tai risuja ei laidunnuksen vuoksi ole tarvetta poistaa laitumelta. Puiden istuttaminen ei laitumen alueelle ole ajankohtaista, mutta laidunnuksen jatkuessa yli kymmenen vuotta, voi tulla tarpeelliseksi istuttaa joitakin taimia ja suojata ne karjan vioituksilta. Avoin laidun mahdollistaa avaran maiseman kohti Vanhaa kaupunkia ja kirkkoa.

Avoimien alueiden reunoille on muodostunut lehtipuureunuksia. Niitä voidaan edelleen käyttää tilojen rajaamiseen yms. Niiden hoidossa korostuvat maisema- ja turvallisuusnäkökohdat.

Alueen pohjoisosassa on entiselle pellolle syntynyt koivikko. Harvennuksella ja vesakonraivauksella hoidettuna se palvelee ulkoilumetsänä. Hoitamattomana alue ei sovellu hyvin ulkoiluun ja sen ulkoasu muuttuu hoitamattomaksi. Alkava itseharveneminen lisää lahoppuuta, mutta aiheuttaa myös jonkinlaisen turvallisuusriskin. Metsässä kulkee ja sinne on suunnitteilla puistokäytäviä.

Rakennetun puiston alueella puita hoidetaan puistopuina, kuten muillakin vastaavilla alueilla. Puistokäytäviä ja kunnallisteknisiä rakenteita kunnossapidetään ja täydennetään tarpeen mukaan.

Metsäsuunnitelma saa puisto- tai maisemasuunnitelman muodon. Suunnittelu ja hoito on hyvin pienipiirteistä, tarkimmillaan suunnitellaan yksittäisten puiden poistoja. Yhteistoiminta puistoyksikön, museoviraston ja ympäristönsuojelutoimiston kanssa on tiivistä. Työmenetelminä käytetään vähäisiä maastovaurioita aiheuttavia menetelmiä kustannuksista huolimatta.

4.5.2 Näsinväki

Näsinväen männikkö on keskeinen Porvoon ulkoilumetsä, joka on ollut taajamametsänä yli 150 vuotta. Männikkö on vanhaa ja sen elinvoima on hiljalleen heikkenemässä. Puustoa on harvennettu, näkymiä avattu ja vesakoa raivattu. Puustossa on suosittu mäntyä ja muutamia harvoja tammia. Vaahteraa ja koivua on poistettu.

Näsinväen männikkö muodostaa maiseman Porvoon vanhankaupungin kohdalla joen vastarannalla. Se liittyy välittömästi Näsinvä kartanon pihapiiriin ja seurakunnan hautausmaahan. Metsässä on näköalapaikka Näsinvä kivi, ravintola Honkala sekä muistomerkkejä ja historiallisia paikkoja. Metsästä aukeaa kansallismaisia vanhaan Porvooseen, kirkolle, joelle ja Linnamäen - Maarin suuntaan.

Männikkö on yli 200 vuotta vanhaa ja männynkääpä on puustossa yleinen. Vuosittain kuivaa muutamia mäntyjä ja puustoon syntyy harvempia kohtia ja pieniä aukioita, joissa voidaan saada männynntaimet menestymään. Pihlajavesakon raivaus on vuosittain toistuva hoitotoimenpide.

Metsässä on vanhoja rakennettuja puistokäytäviä, jotka ovat nykyaikaisia kapeampia. Puistokäytävillä on kivistä ja betonista tehtyjä portaita.

Näsinmäellä työmenetelminä on käytetty käsityövaltaisia menetelmiä. Puutavaraa on ajettu hevosella ja haketuksessa on käytetty mönkijän vetämää hakkuria, joka mahtuu liikkumaan kapeilla puistokäytävillä.

Metsäsuunnittelussa korostuvat maiseman ylläpitämisen tavoitteet. Iäkkäiden mäntyjen muodostamaa metsää säilytetään niin pitkään kuin se on suinkin mahdollista. Aukkoihin uudisitetaan mäntyä ja tammea. Suunnittelu on pienipiirteistä maiseman hoitoa ja suunnitteluun osallistuvia tahoja on useita.

4.5.3 Ulkoilumetsät Joonaanmäellä, Kokonniemessä ja Gammelbackassa.

Alueilla on vilkasta ulkoilukäyttöä valaistuine latupohjineen ja muine rakenteineen. Metsänhoidon tavoitteena on vaihteleva ulkoiluympäristö, jossa ei ole puuston aiheuttamia kohtuuttomia turvallisuusriskejä. Tilassa avataan ja peitetään puustolla näkyviä siten, että alueelle mahtuu suuri joukko käyttäjiä ilman, että käyttäjät kokisivat tilan ahtaaksi tai ruuhkaiseksi.

Latupohjien ympäriltä poistetaan puustoa siten, että lumi pääsee satamaan maahan asti, eikä suojasäällä puista tippuva vesi sulata latua. Latujen risteyksissä avataan riittävästi näkyvyyttä yhteentörmäysten välttämiseksi.

Metsänhoidossa pyritään turvaamaan maiseman vaihtelevuuden jatkuvuus. Laajojen tasaikäisten vanhenevien kuusikoiden muodostumista vältetään. Nuoremman puuston aikaansaamiseksi metsään tehdään pieniä aukioita ja suojuspuualoja. Harvennuksissa jäävän puuston tiheyttä vaihdellaan ja harvennuksen jälkeen puusto jää ryhmittäiseksi.

Elinvoimaisia vanhoja puuyksilöitä säilytetään hakkuissa. Metsän käsittelyssä huomioidaan lintujen pesäpaikat ym. elinympäristötarpeet mahdollisuuksien mukaan. Metsänhoidolla ei ole taloudellista tuottotavoitetta.

Metsäsuunnitelma on muodoltaan perinteinen kuviokarttoinen ja kuviotietoinen. Vapaamuotoista tekstiä on runsaasti ja kuvioiden keskikoko on verraten pieni. Joitakin visualisointeja saattaa esiintyä. Suunnittelun yhteydessä selvitetään alueen käyttö kävijätutkimuksella sekä haastatteluilla. Tärkeimmät suunnitteluun osallistuvat tahot ovat liikuntatoimi ja ympäristönsuojelutoimisto.

4.5.4 Sahasaaret

Sahasaarella on sahan toiminnan loppumisen jälkeen istutettua männikköä ja luontaisesti syntynyttä lehtipuustoa. Nuoria metsiä harvennettiin kahdella saarella vuonna 2005. Huomattava ala nuorta metsää jätettiin harventamatta saarten itä- ja pohjoisosassa, joka muodostaa rantametsän Ruskiksen luonnonsuojelualueen suuntaan.

Sahan konttorin ympärillä on ollut rakennettua puistoa. Puistosta on jäljellä kookkaita tammia ja hopeapajuja.

Saarten rannat on tuettu paalutuksella, joka on hyvää vauhtia rappeutumassa. Paalutus vaikeuttaa rantautumista. Hakkuutoiminta on käytännössä mahdollista vain kantavan jääpeitteen aikana.

Metsänhoidossa on tehty vain puiden riukuuntumisen estämiseksi välttämätön harvennus silmälläpitäen mahdollista saarten tulevaa virkistyskäyttöä. Näköpiirissä ei

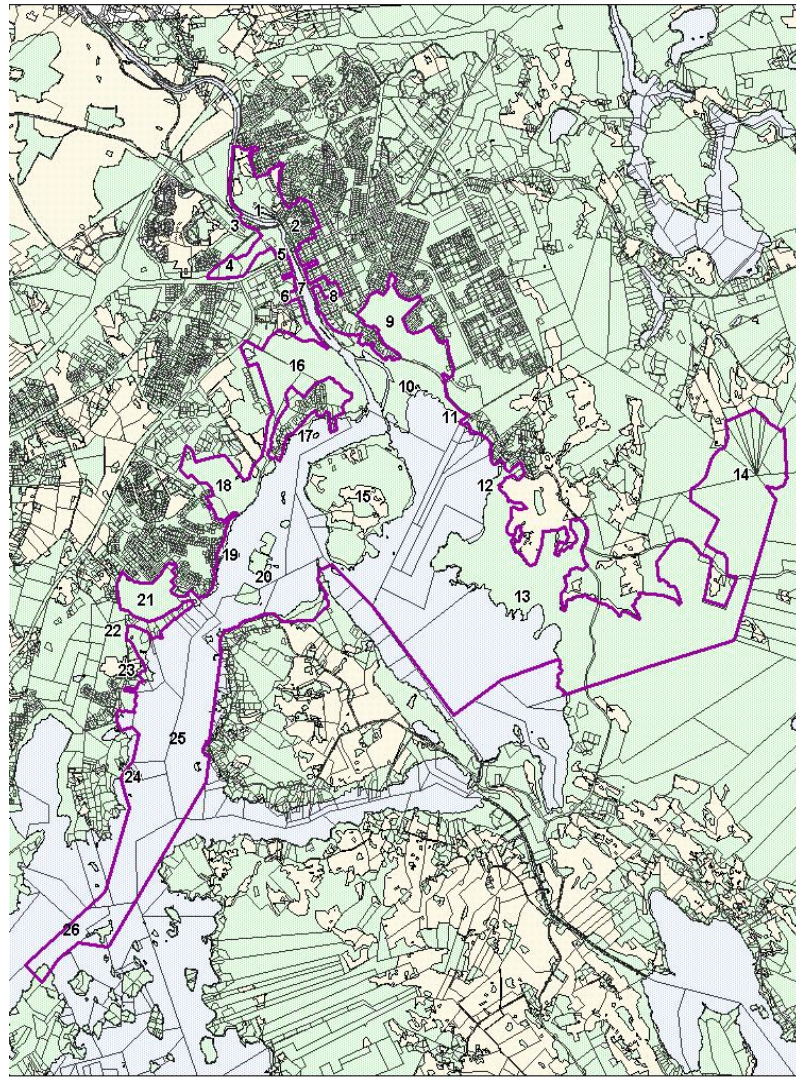
kuitenkaan ole nopeaa käytön lisääntymistä, johtuen aikaisemman sahatoiminnan aiheuttamasta saastuneiden maiden ongelmasta sekä rantautumisen vaikeudesta.

Sahasaarten suunnitteluun osallistuvat kaupunkisuunnitteluosasto ja ympäristönsuojelutoimisto. Keskeinen tulevaan käyttöön vaikuttava tekijä on alueen pilaantuneiden maiden käsittely. Alueella olisi virkistyskäyttöpotentiaalia, mutta niin kauan kun aikaisemman teollisen toiminnan jälkiä ei ole poistettu, ei alueen virkistyskäyttöä aktiivisesti kehitetä. Tulevan käyttötarkoituksen ratkaisu vaikuttaa huomattavasti toteutettavaan metsänhoitoon ja suunnittelun pienipiirteisyyteen.

4.5.5 Sikosaari

Sikosaaren metsät muodostavat arvokkaan ulkoilu ympäristön lähellä kaupungin keskustaa. Suuri osa metsästä on noin 130 vuotta vanhaa kuusikkoa. Metsästä on kaupungin omalla päätöksellä 10 hehtaaria julistettu WWF:n perintömetsäksi vuonna 2005. Metsässä on luontopolku opasteineen ja lintutorni. Sikosaarella on nähty olevan merkitystä luonnon monimuotoisuuden kannalta ja erityisesti sen vanhat kuusimetsät ovat arvokkaita (Linkola 2009).

Sikosaareen on laadittu luontoarvoja säilyttävä metsäsuunnitelma 2005 ja pusikoituvilla rantapelloilla on aloitettu maisemanhoito laiduntamalla vuonna 2008. Joitakin raivauksia laidunalueella on tehty ja laidunalueiden laajentamista tutkitaan. Laitumet ovat osaksi avoimia ja osaksi harvapuustoisia. Sikosaari muodostaa arvokkaan maiseman Gammelbackan metsän rantareitiltä ja kallioilta katsottaessa.

Suunnitellun Porvoon kansallisen kaupunkipuiston alue ja kohteita

1. Linnanmäki ja Maarin alue
2. Vanha Porvoo
3. Rautatieaseman seutu
4. Näsinmäen hautausmaa
5. Näsin kartano
6. Taidetehdas
7. Porvoonjoen kaupunkirannat
8. Empirekorttelit
9. Joonanmäen ulkoilumetsä
10. Ruskiksen ranta
11. Villa Wilhelmsberg
12. Ekudden
13. Stensbölen suoja-alueet
14. Stormossen
15. Sikosaari
16. Kokonniemi
17. Uddaksen kylän ranta
18. Gammelbackan kartanon puistometsä
19. Hamarin kylän ranta
20. Sahasaaret
21. Lennätinvuoren luonnonsuojelualue
22. Haikon kartano
23. Albert Edelfeltin ateljeemuseo
24. Björkholmenin luotsiasema
25. Haikkoonselkä ja Barlastholmenin saaret
26. Furuholmenin ja Stornäsuddenin ulkoilualueet

Kuva 4. Kansallisen kaupunkipuiston alustava aluejako (Porvoon kaupunki kaupunkisuunnitteluosasto 2010)

5 PÄÄTELMÄT

Metsäsuunnittelun lopullisena tavoitteena on toteutuskelpoinen suunnitelma, joka parhaan tiedon mukaan johtaa todennäköisimmin tavoiteltavaan tulevaisuuden tilaan, ja vieläpä kustannustehokkaasti. Taajamametsänhoidossa suunnitelman toteuttamiskelpoisuus kariutuu usein sosiaalisiin syihin. Asukkaat tai poliittiset päättäjät eivät hyväksy suunnitelmaa. Näiden sosiaalisten olosuhteiden hallinta on yhtä tärkeää kuin luonnonolosuhteiden ymmärtäminen pyrittäessä toteuttamiskelpoiseen metsäsuunnitelmaan. Suunnitelma on tehty päätöksenteon tukemiseksi. Suunnitelman toteuttaminen edellyttää usein sarjaa päätöksiä, ennen kuin suunniteltu toimenpide toteutuu.

5.1 Suunnitelmallisen metsänhoidon järjestäminen

Porvoon kaupungin kansallisen kaupunkipuiston metsäsuunnitteluprosessissa painopiste on tavoitteiden ja alueiden käytön määrittelyssä. Lähestymistapa vastaa siltä osin perinteistä metsäsuunnittelua, että ensin selvitetään maanomistajan tavoitteet, sitten inventoidaan suunnittelun kohteena oleva alue, ja laaditaan suunnitelmaehdotus asiantuntijatyönä. Ehdotus käydään läpi maanomistajan kanssa suunnitelman luovutustilanteessa, eikä siihen käytännössä esitetä juuri vaihtoehtoja. Yleisesti yksityismetsätaloudessa käytettävä 10-vuotissuunnittelu johtuu neuvonnan järjestämisen käytännön toteutuksen tarpeista. Tilan metsätaloutta tarkastellaan 10 – 15 vuoden välein, jolloin metsänomistaja saa ammattilaisen neuvontaa metsätaloutensa järjestelyssä.

Eroavaisuutena kaupungin metsäsuunnitteluprosessissa on suunnittelijan roolin jakautuminen eri hallintokuntien edustajille yhteissuunnittelupalaverissa. Samoin erona on, että kaupunki noudattaa jatkuvan suunnittelun periaatetta, joka mukautuu nopeasti ja joustavasti muuttuviin tavoitteisiin tai olosuhteisiin. Kaupungillahan on jatkuvasti käytössään eri alojen ammattilaisia, toisin kuin yksityisellä

maanomistajalla. Metsäsuunnitelma on vain keino hallita ja esittää metsään liittyvää tietoa ja ehdotuksia.

5.2 Suunnitelmavaihtoehtojen tuottaminen

On esitetty, että suunnitteluprosessissa tulisi esittää päätöksentekijälle useita tehokkaita metsäsuunnitelmavaihtoehtoja, jotka painottavat eri tavoitteita (Mikkola ym. 2008). Tämä edellyttäisi valveutunutta päätöksentekijää, joka todella perehtyy suunnitelmavaihtoehtoihin, sekä suhteellisen vakaata tilannetta hyväksyttävälle suunnitelmakaudelle. Näinhän ei käytännössä ole, vaan päätöksentekijä oppii päätöksenteon kohteesta prosessin kuluessa lisää, ja nopeasti kehittyvässä kaupungissa ympäristö ja tavoitteet muuttuvat nopeasti. Suunnittelussa esiin tulevat vaihtoehdot käsitellään jokaista osaratkaisua pohdittaessa (Mikkola ym. 2008, 32 - 35).

Erilaisten suunnitelmavaihtoehtojen tuottaminen perustuu samaan maastosta kerättyyn aineistoon ja usein samaan kuviointiin. Maisemanhoidollinen ja metsätaloudellinen kuviointi eivät välttämättä ole yhteneviä, ja tehokkaiden suunnitelmavaihtoehtojen tuottaminen voisi edellyttää myös toisistaan poikkeavaa kuviointia alueelle, mikä lisää huomattavasti erilaisten suunnitelmavaihtoehtojen tuottamisen hintaa. Päätöksenteon kustannustehokkuuden näkökulmasta strategiset valinnat kannattaa tehdä mahdollisimman aikaisessa vaiheessa.

5.3 Jatkuva suunnittelu

Nyt käytettävässä suunnitteluprosessissa päätöksentekijä hahmottaa haluttavan tavoitetilan asiantuntijoiden avustuksella, johon pääsemiseksi ammattilaiset alkavat työskennellä. Hahmottamisen pohjana ovat laaditut selvitykset, käyttäjätutkimukset, eri kansalaisryhmien vaikutus, päättäjien omat kokemukset sekä kaupungin

päätöksenteossa vallitsevat arvot. Tavoiteltavat hyödyt siis määritellään poliittisessa prosessissa, johon virkakoneisto tarjoaa lähtötietoja ja asiantuntija-apua.

Jos tulee tarvetta tavoitella joitakin muita hyötyjä, mukautuu suunnitteluprosessi uusiin tavoitteisiin hyödyntäen kaikkea suunnittelun kohteesta hankittua tietoa, laatii siis nopeasti uuden taktisen suunnitelman. Tähän metsäsuunnitteluun ei tarvita poliittisia päättäjiä, jos tavoitteet ovat oikein ja tarkasti määritelty. Tavoitteiden muuttumista on hoidosta vastuullisten tahojen jatkuvasti ja oma-aloitteisesti seurattava. Ristiriita tavoitteiden ja toteutuksen välillä ilmenee konfliktina riippumatta siitä, onko taktinen suunnitelma jonkin poliittisesti valitun elimen hyväksymä vai ei. Aiemmin hyväksytty suunnitelma vain katsotaan yksinkertaisesti vanhentuneeksi. Ristiriitoja yksittäisen kansalaisen mielipiteiden kanssa on odotettavissa, kuten lähes kaikessa kaupungin toiminnassa, mutta jos syntyy konflikti päätöksentekijän ja suunnitelman toteutuksen välillä, on suunnittelu epäonnistunut.

5.4 Oppiva ja mukautuva suunnittelu

Suunnitteluprosessit etenevät usein syklisesti, ja suunnittelun kohteesta opitaan koko ajan lisää. Aikajänne on melko pitkä. Esitys kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta Porvooseen tehtiin 1997. Esiselvitys valmistui 2007 ja hakemus puiston perustamiseksi lähetettiin 1.3.2010. Asuntonministeri Jan Vapaavuori ympäristöministeriöstä allekirjoitti perustamispäätöksen 18.5.2010. Työ hoito- ja käyttösuunnitelman laatimiseksi vienee joitakin vuosia ja puiston hoito- ja käyttö tarkempine suunnitelmineen jatkuu ylitse näkyvissä olevan tulevaisuuden.

Päätöksentekoon ja suunnitteluun liittyy murrosvaiheissa hapuilua ja kokeilua. Suunnitteluprosessin on oltava sellainen, että päätöksiä voidaan tehdä parhaan kulloisenkin tiedon pohjalta, ja että päätöksien vaikutuksia voidaan arvioida kokonaisvaltaisesti. Suunnitelman esitystapa on oltava helppotajuinen myös muille, kuin ammattilaisille.

Prosessin on oltava hyvän hallintotavan mukainen ja avoin ulkopuoliselle tarkastelulle. Päätöksentekotapa pitää olla selkeä. Eri tahojen vaikutusmahdollisuudet täytyy taata prosessissa, mutta prosessin pitää myös pystyä tuottamaan päätöksiä tilanteissa, joissa ei konsensusta synny. Mahdollisimman laajan yhteisymmärryksen saavuttamiseksi kannattaa selvittää ensin yleisiä periaatteita ja edetä vasta myöhemmin yksittäisiin toimenpiteisiin.

5.5 Kehitysnäkymät

Metsäsuunnittelu kehittyy yksityismetsissä yhä asiakaslähtöisemmäksi päätöstukipalveluksi. Painopiste siirtyy puustoinventoinnista päätöksentekijän tarpeiden ja tavoitteiden määrittelyyn. Metsävaratiedon inventointijärjestelmä mahdollistaa ajantasaisen metsävaratiedon ylläpidon. (Store 2007, 65 – 66.)

Laserkeilaukseen perustuva inventointimenetelmä mahdollistaa inventointitiedon käsittelyn pikseleittäin. Näin voidaan tiedon esittämisessä luopua kiinteistä metsäkuvioista ja siirtyä kulloisenkin tarpeen mukaiseen kuviointiin. Jatkuvan kasvatuksen, tai vastaavien menetelmien yleistyessä selvä metsikkökuviorakenne saattaa metsissä vähentyä (Valkonen ym. 2010).

Taajamametsänhoidossa työmaasuunnitelman ja työselityksen rooli korostuu. Se toimii asiakirjana lupaprosesseissa, siinä realisoituu asukasyhteistyö ja sen pohjalta työ toteutetaan. Yhä useammin työn toteutus on ulkoistettu ja urakoinnissa esiintyy aliurakointiketjuja, jolloin tiedon välittyminen työn suorittajalle ja työn valvonta korostuvat. Työmaasuunnitelma-asiakirjojen muoto ja asioiden esitystapa tulevat nykyisestä vaihtelevasta esitystavasta vakioitumaan.

LÄHTEET

Gyllenbögel, Eeva, 2010. Puheenvuoro, Kansallinen kaupunkipuisto verkostotapaaminen, Kotka 3.6.2010.

HE 101/1998 vp. Hallituksen esitys. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>.

Halmberg, Leena & Löfström, Irja 2009: Monimuotoisuuden ja metsän eri käyttömuotojen yhteensovittaminen kuntien virkistysmetsissä ja valtion retkeilyalueilla. Metlan työraportteja 113.

Hanski, Ilkka, Lindström, Jan, Niemelä, Jari, Pietiläinen, Hannu & Ranta, Esa 1998. Ekologia. Juva: WSOY.

Harstela, Pertti 2007. Metsämaisemamme. Keuruu: Gravita Ky

Heinolan kaupunki 2007. Heinolan kansallinen kaupunkipuisto, Hoito- ja käyttösuunnitelma 2007.

Jauhiainen, Seppo 2010. Kävijätutkimukseen perustuva Puijon virkistysmetsien hoito- ja käyttösuunnitelman laadinta. Kuntien metsä- ja viherpäivät 27.5.2010.

Kangas, Annika 2007. Kannattaako metsäsuunnittelusta maksaa?, Metlan työraportteja 65, 58 - 64

Komulainen, Minna 1995: Taajamametsien hoito. Ympäristöministeriö, Metsäntutkimuslaitos ja Metsäkeskus Tapio

Komulainen, Minna 2010. Forestscapes - A Forest Landscape Typology as an Integrated Planning Process Tool. Väitöstilaisuus 22.1.2010.

Korpela, Kalevi 2010. Viheralueiden hyvinvointihyödyt. Kuntien metsä- ja viherpäivät 27.5.2010.

Kuopion kaupunki 2010. Puijon WWW-sivut. <http://www.puijo.kuopio.fi/>. Luettu 10.6.2010.

Laakkonen, Tommi 2003. Porvoon kaupungin metsäsuunnitteluprosessi. Johtamisen erikoisammattitutkinnon projektityö 1.10.2003.

Lankinen, Arto 2010. Haastattelu 16.6.2010. Ympäristönsuojelutarkastaja. Porvoon kaupunki.

Linkola, Pentti 2009. Puhe 23.4.2009 Itä-Uudenmaan luonnon- ja ympäristönsuojeluyhdistys ry:n tilaisuudessa Porvoossa.

Maankäyttö- ja rakennuslaki 5.2.1999/132. WWW-dokumentti. <http://www.finlex.fi>. Ei päivitystietoa. Luettu 15.5.2010.

Miettinen, Jari 1993. Luonnon kauneuden huomioonottaminen metsänhoidossa, Helsingin yliopiston metsäekologian laitoksen julkaisuja 7.

Mikkola, Nella, Pykäläinen, Jouni, Löfström, Irja, Kurttila, Mikko & Tikkanen, Jukka 2008. Kuntametsien suunnittelun tiekartta –hankkeen loppuraportti. Metlan työraportteja 68.

Mikkola, Nella & Nukki, Heli (toim.) 2006. Porin metsän monitavoitteinen luonnonhoito- ja käyttösuunnitelma. Porin kaupunkisuunnittelusarja C60/2006. Kehitys Oy.

Nukki, Heli (toim.) 2008. Porin kansallinen kaupunkipuisto Hoito- ja käyttösuunnitelma. Porin kaupunkisuunnittelusarja C64/2008. Eura Print Oy.

Porvoon kaupunki Kaupunkisuunnitteluosasto 2010. Tiedote maanomistajille 15.4.2010.

Rihtniemi-Rauh, Anne 2010. Haastattelu 16.6.2010. Kaavoittaja. Porvoon kaupunki.

Räsänen, jouko, 2010. Metsätalousinsinööri Kuopion kaupunki. 28.5.2010, suullinen tieto.

Saatsi Emilia 2009. Maisemanhoitosuunnitelma Aulangolle. Hämeenlinnan kaupunki 2009.

Store Ron 2007. Erilaisten tavoitteiden ja maastotyötarpeiden huomioon ottaminen metsäsuunnittelun maastoinventoinnin suunnittelussa. Metlan työraportteja 65, 65 – 72.

Tuomola, Timo 2010. Aulangon matkailu- ja ulkoilualueen nykytila ja tulevaisuus. Kuntien metsä- ja viherpäivät 27.5.2010.

Tyrväinen, Liisa, Silvennoinen, Harri, Korpela, Kalevi & Ylen Matti 2007. Luonnon merkitys kaupunkilaisille ja vaikutus psyykkiseen hyvinvointiin. Metlan työraportteja 52: 57 – 77.

Valkonen, Sauli, Sirén, Matti & Piri, Tuula 2010. Poiminta- ja pienaukkohakkuut – vaihtoehtoja avohakkuulle. Metsäkustannus Oy.

Öhman, Sten 2010. Puheenvuoro, Kansallinen kaupunkipuisto verkostotapaaminen, Kotka 3.6.2010.

Porvoo kaupunki
Borgå stad

LIITE 1 Porvoo kansallisen kaupunkipuiston hakemus

Hakemus
1.3.2010

1 (22)

Ympäristöministeriö
Kasarminkatu 25
PL 35
0023 VALTIONEUVOSTO

PORVOON KAUPUNGIN HAKEMUS YMPÄRISTÖMINISTERIÖLLE KANSALLISEN KAUPUNKIPUISTON PERUSTAMISEKSI PORVOOSEEN

Maankäyttö- ja rakennuslain 9. luvun 68 §:ssä (132/1999, muutos 1129/2008) on annettu säännökset kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta:

MRL 68 § 1 mom.

” Kaupunkimaiseen ympäristöön kuuluvan alueen kulttuuri- tai luonnonmaiseman kauneuden, luonnon monimuotoisuuden, historiallisten ominaispiirteiden tai siihen liittyvien kaupunkikuvallisten, sosiaalisten, virkistysellisten tai muiden erityisten arvojen säilyttämiseksi ja hoitamiseksi voidaan perustaa kansallinen kaupunkipuisto.”

Porvoo erityiset arvot

Alue, jolle haetaan kansallisen kaupunkipuiston päätöstä, on kulttuuri- ja luonnonmaisemaltaan kaunista Porvoo jokisuun maisemaa. Siellä on runsaasti maankäyttö- ja rakennuslaissa tarkoitettuja erityisiä arvoja. Niitä ovat muiden muassa Porvoojokisuun kansallisesti arvokkaat muistipaikat kuten keskiaikainen Linnamäki, Vanha Porvoo, Näsinmäen hautausmaa ja empireajan umpikorttelit. Luonnon monimuotoisuuden kannalta erityisiä arvoja on ennen kaikkea Porvoojoen suiston kansainvälisesti arvokkaalla lintulahdella ja Stensbölen luonnonsuojelualueilla, missä on monenlaisia edustavia luonnon ympäristöjä. Kaupunkilaisten sosiaalisen elämän kannalta merkittävimpiä ovat jokirannan puistovyöhyke ja rantapromenadi kahviloineen. Lähivirkistykseen kannalta tärkeitä arvoja liittyy jo 1800-luvulla tunnettuihin puistometsiin ja näköalapaikkoihin kuten Näsin puistometsä, Kokkonniemen kansanpuisto, Joonaanmäki, Gammelbackan kartanon entinen puisto ja Tornberget sekä Lennätinvuori Haikossa. Kulttuurihistoriallisesti merkittäviä kohteita ovat Haikon kartano, Edelfeltin ateljeemuseo, Villa Wilhelmsberg sekä Stensbölen kartanoa ympäröivä kulttuurimaisema. Nämä 1800-luvun puistokulttuurin kohteet ja luonnonsuojelualueet ympäröivät Porvoojoen suistoa.

Porvoo rooli jo perustettujen kansallisten kaupunkipuistojen verkossa

Porvoo kansallinen kaupunkipuisto on kertomus Suomen historiasta maan varhaisista asutusvaiheista lähtien läpi keskiajan aina Suomen valtion muotoutumiseen asti. Luonnonperintönsä puolesta alue edustaa uusmaalaista pienipiirteisään vaihtelevaa jokisuun luontoa, johon pitkä asutushistoria ja kulttuuri ovat jättäneet näky-

vät jäljet. Kansallisromanttisen ajan maisemakuvastoomme kuuluneet kaupunkinäköymät, metsäkuvat ja saaristolaismaisemat ovat säilyttäneet asemansa Porvoossa.

Ehdotettu Porvoo kansallisen kaupunkipuiston alue

Porvoo kansallisessa kaupunkipuistossa ovat mukana keskeiset muinaismuistoalueet ja historiallisia kaupunkialueita, vakiintuneet vanhat puisto- ja virkistysalueet sekä luonnonsuojelualueet. Alueen maapinta-ala on noin 1122 hehtaaria. Vesialueita on kansallisen kaupunkipuiston rajauksen sisällä noin 1030 ha. Näistä vesialueista kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvat Ruskiksen ja Stensbölen luonnonsuojelualueiden vesialueet, joita on yhteensä noin 459 ha. Pohjoisessa alue liittyy Porvoonjokilaakson kansallismaisemaan. Aluerajaus on esitetty hakemuskartoissa.

Ympäristöministeriön kansalliselle kaupunkipuistolle laatimien kriteerien täyttyminen

1. Sisällön kriteeri

”Kansallisen kaupunkipuiston tulee sisältää kaupunkiluonnon monimuotoisuuden säilyttämisen kannalta tärkeitä luonnonalueita, kansallisen historian tai kaupungin omien kehitysvaiheiden ymmärtämisen kannalta merkittäviä kulttuuriympäristöjä rakennuksineen sekä puistoarkkitehtonisesti tai esteettisesti merkittäviä puistoja ja viheralueita.”

Porvoo kansallisessa kaupunkipuiston alueissa näkyy maan kohoamisen mukainen luonnonmaiseman kehityshistoria. Myös ihmisen sijoittuminen merestä kohoavaan maisemaan näkyy parin vuosituhannen ajalta. Stormossenin keidasräme on kehityssarjan vanhinta osaa, joka mereltä kaupunkia lähestyttäessä vaihtuu järeiden sekametsien, rehevien lintuvesien sekä rantojen tervalepikoiden ja avokallioiden kautta harjukumpujen kulttuuripetäjiköiksi ja karuiksi kedoiksi.

Pikkulinnamäen kalmistoalue kertoo rannikon ja jokireitin risteykseen syntyneestä asutuskeskittymästä varhaisroomalaisella rautakaudella. Porvoo Linnamäki ja vanha Porvoo olivat keskiajalla läänin hallinnollinen keskus ja hämäläisen turkiskaupan yhteys Eurooppaan. Keskiajalta säilyneet rakennukset ovat tuomiokirkko ja kellotapuli. Vanhan Porvoo rokokooajan kaupunkiarkkitehtuuri olivat näyttämönä Porvoo valtiopäivillä vuonna 1809, kun Suomi nostettiin autonomiseksi kansakunnaksi.

Porvoo oli taiteen ja teollisen kehityksen keskus 1800-luvulla. Kiialan kartanossa syntynyt Albert Edelfelt vietti Haikkoossa 24 kesää ja teki näistä maisemista merkittäviä maisemamaalauksia. Kansallisrunoilijamme Runeberg kirjoitti täällä lähes kaikki teoksensa. Louis Sparren perustama liris-tehdas oli alkusysäys suomalaiselle taideteollisuudelle. 1800-luvun taiteilijat aloittivat myös keskustelun vanhan kaupungin ja arkkitehtuurin suojelusta, mikä johti vanhan keskiaikaisen asemakaavan säilyttämiseen Porvoossa. Kansallisen kaupunkipuiston alueessa 1800-luvun kaupun-

kikulttuurista edustavat empireajan kaupunkikortteli, Borgå Gymnasium ja Runebergin kotimuseo. Kauppamerenkulun historiasta kertovat Barlastholmen saaret sekä Björkholmenin luotsiasema.

2. Laajuuden ja eheyden kriteeri

"Kansallisen kaupunkipuiston tulee olla puisto- ja viherympäristönä riittävän laaja ja häiriötön sekä viherrakenteeltaan niin yhtenäinen, että sitä pitkin on mahdollista siirtä kaupunginosasta toiseen."

Porvoo kansallisen kaupunkipuiston maapinta-ala on noin 1079 hehtaaria, josta viheraluetta on noin 360 hehtaaria. Stormossenin keidasrämme, Stensbölenin laajat metsäalueet muodostavat Ruskiksen linnustoalueen kanssa laajan ja häiriöttömän aluekokonaisuuden. Keskeisimmät luontoelementit, virkistysmetsät ja muut viheralueet sekä rakennetut puistot sijaitsevat jokisuun molemmin puolin muodostaen joen kanssa katkeamattoman sini-vihreän sydämen rakennetulle kaupungille. Virkistysreitit kulkevat pohjoisesta Linnamäkien ympäristöstä keskustan läpi rantapromenadin ja rantapuistojen kautta Joonaanmäelle ja Kokkonniemen ulkoilumetsiin. Joonaanmäeltä jatkuu reitti itään Tarkkistentien varren pyörätietä ja Ruskiksen pitkospuuta pitkin lintutorneille ja Ekkuddenin luonnonsuojelualueen luontopoluille. Kokkonniemestä rantareitti jatkuu länteen Gammelbackan virkistysmetsien ja Hamarin kylän rantojen kautta Haikkooseen Lennätinvuorelle.

3. Ekologisuuden ja jatkuvuuden kriteeri

"Ekologisessa mielessä on tärkeää, että alueelle muodostuu laajien siirtymisen ja vuorovaikutuksen mahdollistavia ekologisia käytäviä ja että se on jatkuva, eli liittyy välittömästi ilman selvää rajaa kaupungin ulkopuolisiin luonnontalouksiin tai sitä ympäröivään maaseutuun."

Porvoojoki rantoihin ja kosteikkoalueineen kulkee ekologisenä käytävänä Porvoo kansallisen kaupunkipuiston läpi. Pohjoisessa alue liittyy Porvoojokilaakson viljeltyyn kulttuurimaisemaan ja etelässä se avautuu saaristoon ja merelle. Porvoojoen suiston ja Stensbölen Natura 2000-alue on yhtenäinen ja liittyy kaupungin itäosien metsäisiin selänteisiin ja maaseutumaisemiin.

4. Kaupunkikeskeisyyden kriteeri

"Kansallinen kaupunkipuisto on osa kaupunkirakennetta. Olennaista on, että se alkaa kaupungin ydinkeskustasta tai sen välittömästä läheisyydestä."

Porvoo kansallisen kaupunkipuisto sijoittuu keskelle kaupunkialuetta. Alue alkaa Pappilanpellolta, joka on noin 2 km keskustan pohjoispuolella. Se kulkee keskustan läpi ja ulottuu keskustasta noin 10 km etelään ja noin 8 km itään.

Porvoo kaupunki katsoo, että ehdotettu Porvoo kansallisen kaupunkipuiston alue täyttää ympäristöministeriön kansalliselle kaupunkipuistolle asettamat kriteerit.

Ehdotetun Porvoo kansallisen kaupunkipuiston osa-alueet ja niiden arvokkaat kohteet

Porvoo kansallinen kaupunkipuisto – hakemus koskee maa-alueita ja kiinteistöjä kaupunginosista 1, 2, 3, 4, 7, 12, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 33 ja 34 sekä muutamia saaria ja rantoja Kråkön (439) ja Emäsalon (412) kylissä. Seuraavassa on lueteltu kohteet lähtien kaupungin keskustasta kohti etelää.

1. Linnamäkien ja Maarin alue

Porvoojoen mutkassa sijaitsee kaksi historiallisesti merkittävää kukkulaa ja matala lahti. Pienin kukkula on nimeltään Pikkulinnamäki. Se on kalmistoalue roomalaiselta rautakaudelta, ajalta 100 eKr. – 300 jKr. Silloin Pikkulinnamäki oli matala saari kaapeassa meren lahdessa. Asutuskeskittymä oli syntynyt Porvoojoen vesireitin ja rannikon meritien risteykseen. Toinen kukkula on Iso Linnamäki, joka tunnetaan lajissaan Suomen suurimpana muinaislinnoituksena. Sen käyttö ajoitetaan 700-luvulta lähtien 1300-luvulle. Maarin lahti kukkuloiden edessä lienee ollut muinaissatama. Pappilan niityillä on ollut keskiajalla asutusta, ja siellä kasvaa yhä villiintyneinä munkkien mukanaan tuomia yrttejä. Maarissa, Pappilan rinnenäityillä ja Linnamäen vallikedoilla on poikkeuksellisen rikasta vanhaa kulttuurikasvilajistoa. Se kertoo alueen pitkästä kulttuurihistoriasta. Jatkuvasti hoidetuilla niityillä ja kedoilla on sen vuoksi myös rikas hyönteislajisto. Isolinnamäellä on maisemallisesti arvokas vanha mäntymetsä.

Isolinnamäki (1000006162) ja Pikkulinnamäki (612010025) ovat muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja. Maarinlahti ja Linnamäet ovat osa Porvoojoen suiston - Stensbölen Natura 2000 -aluetta (FI0100074). Asemakaavassa Isolinnamäki on muinaismuistoaluetta ja sitä ympäröivät alueet ovat puistoa, vanha pumppaamora-kennus on käyttövedenottoaika. Alue on kaupungin ja valtion omistuksessa.

2. Vanha Porvoo

Porvoolle myönnettiin kaupunkioikeudet noin vuonna 1380. Keskiajalta ovat säilyneet tuomiokirkko ja kellotapuli, muutamia kellareita sekä asemakaavan pohjana oleva katujen ja tonttien sijoittelu. Puurakennukset ovat korvautuneet uusilla tulipalojen ja sotien hävityksen jälkeen. 1700-luvun puolella välissä Porvoo oli 1500 asukkaan kaupunkina Suomen suurimpia. Valistuksen ajan kulttuurielämää oli vilkastuttanut kaupan kasvu sekä piispanistuin ja lukio, jotka siirrettiin tänne Venäjälle menetetyistä Viipurista. Vuonna 1760 tulipalo tuhosi 2/3 kaupungin rakennuksista. Jälleenrakennustyö tuotti silloin harvinaisen edustavia rokokooajan kaupunkitaloja, jotka ovat yhä nähtävissä kaupunkikuvassa.

Suomi liitettiin Venäjään autonomisena suuriruhtinaskuntana 1809. Keisari Aleksanteri I määräsi ensimmäiset maapäivät pidettäväksi Porvoossa, missä ne avattiin maaliskuussa 1809. Avajaisten yhteydessä Aleksanteri I antoi Porvoo tuomiokirkossa hallitsijanvakuutuksensa, jossa hän vahvisti maan vanhan uskonnon, perustuslait ja säätyjen oikeudet. Valtiopäivien päätöspuheessaan heinäkuun 19. päivänä keisari korotti Suomen kansakuntien joukkoon ”sen omien lakien suojaamana”. Porvoossa ovat vielä jäljellä kaikki valtiopäivien kokousrakennukset ja talo, johon keisari seurueineen majoitettiin.

Vanhan Porvoo kaikki ennen isoa isoavihaa rakennetut arkeologiset kerrostumat ovat muinaismuistolain rauhoittamia (1000006161). Rakennussuojelulaille suojeltuja kohteita on Vanhassa Porvoossa Diktarhemmet, Bergmanin talot (Jokikatu 24), sekä Kultakulma (Välikatu 3) ja rakennussuojeluasetuksella suojeltu rakennus on Porvoo tuomiokapituli. Vanhan Porvoo kaupunginosalla on suojelava asemakaava, jota tarpeen mukaan tarkennetaan laatimalla tonttikohdittaisia asemakaavoja. Vanhan Porvoo katu ja torialueet ovat kaupungin omistuksessa. Seurakunnan omistuksessa on kirkon kortteli.

Vuoden 2000 maankäyttö- ja rakennuslain perusteella on pyydetty Vanhan Porvoo yksityisten kiinteistöjen omistajilta suostumus kiinteistön liittämistä Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon, ja suostumuksia on saatu 124. Lain muutoksen (1129/2008) mukaan ei yksityisiltä kiinteistönomistajilta enää tarvita suostumusta, jollei niihin kohdistu määräyksiä. Tarkoitus on, että ympäristöministeriön päätöksessä ja myöhemmin tehtävässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei annettaisi Vanhan Porvoo yksityisomistuksessa oleviin kiinteistöihin kohdistuvia määräyksiä.

3. Rautatieaseman seutu

Junaliikenne Porvooseen alkoi vuonna 1874 yksityisen yhtiön voimin. Uusrenessanssi-tyylinen asemarakennus valmistui vuonna 1897. Nykyisin rakennuksessa toimivat mm. Itä-Uudenmaan rakennustietokeskus Salvus ja vanhojen rakennusosien myymälä. Asemarakennuksien asuinrakennukset ovat edelleen asuinkäytössä.

Vanhalla rautatieasemalla on rakennukset suojelava asemakaava. Talojen pihamaalla on säilynyt kappale vanhaa Porvoo-Hämeenlinnatieä, joka on historiallisen ajan muinaismuisto (1000006160). Rautatieaseman asuinrakennuksissa ovat asunto-osakeyhtiöt sekä Salvus ovat tonttien omistajina antaneet suostumuksensa korttelin liittämistä Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon.

4. Näsinmäen hautausmaa

Näsin hautausmaa on vuonna 1789 perustettu ja laajennusten myötä ajallisesti kerrostunut kokonaisuus, jossa lepää monia kulttuurihistorian merkkihenkilöitä. Ensimmäiset aateliskappelit rakennettiin vuonna 1793 ja viimeinen vuonna 1834. Hautausmaan ruumishuoneena palveleva klassistinen puurakennus on 1800-luvulta. Tunnettu puutarha-arkkitehti M.G. Stenius suunnitteli 1880-luvulla laajennuksen käyttäen säännöllistä korttelisysteemiä ja puustoasetelmia sekä eteläreunalla vapaammin kaartuvia maisematyylisiä käytävälinjauksia. Alkuperäisen alueen epä-säännölliset hautakorttelit säilytettiin silloin, ja ne ovat yhä jäljellä. Seuraavia laajennuksia suunnittelivat 1895 Skoglund ja 1915 arkkitehti H. Linden. Siunauskappeli rakennettiin vuonna 1907 Gustaf Nyströmin suunnitelmien mukaan. Rakennukset ovat kirkkolain nojalla suojeltuja.

Alueelle laaditaan parhaillaan suojelavaa asemakaavaa. Keskeisten alueiden osayleiskaava alue on hautausmaa-alue, jolla ympäristö säilytetään. Yleiskaavamerkintä määrää myös, että alueen suunnittelussa on varmistettava kulttuurihistori-

allisten, kaupunkikuvallisten ja kaupunkirakenteellisten arvojen, luonnon ja maiseman arvojen sekä alueen omaleimaisuuden ja kulttuurihistoriallisesti merkittävän rakennuskannan säilyminen. Porvoo seurakuntayhtymä on antanut suostumuksen hautausmaan liittämistä Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon.

5. Näsin kartano

Näsin kartano tunnetaan kuninkaankartanona ja aateliston säterikartanona 1500-luvulla, jolloin se oli Uudenmaan alueen kymmenen suurimman kartanon joukossa. Päärakennus on rakennettu todennäköisesti 1830-luvulla, vaikka ulkoarkkitehtuuri viittaakin kustavilaiseen 1700-luvun arkkitehtuuriin. Sivurakennus ja osa ulkorakennuksista saattaa olla jonkin verran vanhempia. Kartanon vieressä sijaitsee suuri haljennut siirtolohkare Näsinkivi, joka tunnettiin Porvoo turistinähtävyytenä jo 1800-luvun lopulla. Tuolloin kivellä oli puinen näköalaterassi. Nykyinen betoninen terassi ja kivelle nousevat portaat lienevät peräisin 1930-luvulta. Näsin puistometsällä on kulttuurihistoriallista arvoa. Se oli jo 1800-luvun lopussa valtakunnallinen matkailunähtävyys ja kansallistaiteilijoiden innoituksen kohde. Mäen puustona on hyvin vanha, kaupunkikuvallisesti arvokas männikkö. Puistometsän polkuverkosto on osittain 1700- ja osittain 1800-luvulta peräisin. Näsin mäen päälle rakennettiin 1900-luvun alussa Turisthyddan, nykyinen Honkala, jossa toimii ravintola.

Näsin kartanon pihapiirissä on historiallisen ajan kiinteä muinaisjäännös (1000008296). Näsin kartanolle laaditaan parhaillaan suojelevaa asemakaavaa. Keskeisten alueiden yleiskaavassa alue on julkisten palvelujen ja hallinnon aluetta, jolla ympäristö säilytetään. Yleiskaavamääräys alueen arvojen säilyttämisestä on sama kuin hautausmalla. Alue on kaupungin omistuksessa ja Honkalan rakennuksen omistaa seurakunta.

6. Taidetehtas

Entinen puu- ja konepajateollisuuskeskittymä rakennettiin länsirannalle monissa vaiheissa 1920-lukujen ja 1970-lukujen välillä. Suuri osa rakennuskannasta on purettu ja ydinosasta on kunnostettu taiteen monitoimitalo ateljee- ja pajatiloineen sekä teatteri ja monitoimisaleineen. Rakennus on korjauksista huolimatta huonokuntoinen ja alueen maaperä on edelleen saastunutta. Ajallisesti selkeimmän ja monipuolisimman kerrostuman tehtaan eri rakennusvaiheista ja niiden sijoittumisesta tehtaan eri tuotantoprosesseihin antaa pohjoissiipi. Tarkoituksena on, että korttelista muodostuu korkealuokkaiset kaupunkikuvalliset vaatimukset täyttävä kulttuuri- ja liiketoimintojen alue.

Porvoo kaupunginvaltuusto on hyväksynyt taidetehtaan alueen asemakaavan 29.4.2009. Kaavasta on vireillä valitus korkeimpaan hallinto-oikeuteen. Kaupunki on toistaiseksi alueen omistaja.

7. Porvoojoen kaupunkirannat

Nykyisin ovat Jokikadun ranta ja satama kaupunkilaisten suosituin julkinen olohuone. Se syntyi 1800-luvun puolessa välissä, kun empireasemakaava toteutettiin. Kaava poikkesi silloin vallinneesta tilanteesta merkittävästi, sillä ranta oli kaavassa

merkitty julkiseksi satamaksi eikä vallitsevan tilanteen mukaan rantatonteiksi, joissa oli vesirajassa ranta-aittojen rivi. Porvoo kaupungin oma satama ja laituri päätettiin rakentaa vuonna 1848 ja ranta-aittojen purku toteutettiin vaiheittain silloisen Nikolainkadun, nykyisen Mannerheiminkadun eteläpuolella. Satamarannassa kaupungin julkisivuna on säilynyt vain muutama empirejulkisivu, joitakin hyväkuntoisia 1800-luvun lopun kertaustyyllisiä rakennuksia sekä joitakin 1900-luvun alun jugendajan julkisivuja. Suurin osa julkisivuista on 1970- ja 1980-luvuilta. Uusin rantaravintola on valmistunut 2005.

Runebergin puisto perustettiin vuonna 1867 yleiseksi kävely- ja kokoontumispaikaksi sataman ja torin välille. Näin syntyi puistoakseli, johon kuuluivat myös tori, Seurahuoneen yksityinen puisto ja kaupunginpuisto. Ruotsalainen puutarha-arkkitehti Knut Forsberg laati suunnitelman modernin englantilaisen tyylin mukaan. Runebergin patsas sijoitettiin puistoon vuonna 1885 ja sitä varten laati puutarha-arkkitehti Johan Wallmark suunnitelman puiston muutoksista.

Länsirannan puolelle on syntymässä kaupunkikeskustan osaksi uusi puukaupunki-alue. Rantavyöhykkeelle on jo rakentunut viehättäviä puistoja. Jokirannan asemakaavat ovat hyväksytyt vuosina 2000 ja 2006. Itäranta on asemakaavoissa toria ja puistoa. Länsirannalla on puistojen lisäksi kulttuuritoimintaa palvelevien rakennusten ja palvelurakennusten korttelialueita sekä pienvenetelakka ja venesatama -alue. Wileniuksen telakan vanhat rakennukset ovat merkitty säilytettäväksi, koska ne ovat kulttuurihistoriallisesti ja kaupunkikuvan kannalta merkittäviä. Wileniuksen telakka-alueen rantaan on asemakaavassa merkitty kävelytie. Alue on kaupungin omistuksessa.

8. Empirekorttelit

Keisari Nikolai I antoi suunnitella kaupungille ajan tavan mukaan säännöllisen ruutuasemakaavan. Porvoo empirekaupungin asemakaava tunnetaan Engelin saavutuksena, vaikka hän käytti hyväkseen edeltäjänsä Barckin vuosien 1831- 1833 perustyötä. Kaava laajensi ensimmäisen kerran keskiajan jälkeen merkittävästi kaupungin aluetta. Uudet asuinkorttelit oli varattu yksikerroksisille puurakennuksille ja katuverkko jäsenettiin puistokaduun. Aleksanterinkadun puukujanne istutettiin 1855 ja osa nykyisestä kiveyksestä lienee alkuperäinen. Hyvin säilyneitä julkisia rakennuksia ovat Borgå Gymnasium ja kuurojen koulu. Suomen intendenttikonttorin päällikkönä toimineen saksalaissyntyisen arkkitehti E. B. Lohrmannin suunnittelema Borgå Gymnasium rakennettiin kivistä vuosien 1847-49 aikana. Se koostuu kaksikerroksisesta päärakennuksesta ja kahdesta yksikerroksisesta siipirakennuksesta. Porvoo lukio oli Suomen ainoa lukio koko 1800-luvun alkupuolen ajan. Porvoo kuurojenkoulun kolme puurakennusta ovat Th. Granstedtin suunnittelema vuodelta 1898. Asuinkorttelissa Aleksanterinkatu 5 on P.C. Liebertin suunnittelema puinen päärakennus vuodelta 1849. Lukiokatu 6-8 on kolmen puisen empirerakennuksen yhtenäinen kokonaisuus vuodelta 1848 ja Runeberginkatu 17 on vuodelta 1846. Sen suunnittelija oli G. Westerberg. Aleksanterinkadulla sijaitseva Runebergin koti on C.J.E. Gustafssonin suunnittelema empirerakennus vuodelta 1845. Se on säilytetty 1870-luvun asussaan ja avattiin museona yleisölle jo vuonna 1882. Kansallisuunoilijamme Johan Ludvig Runeberg (1804-1877) asui Porvoossa vuodesta 1837

ja toimi ensin lukion latinan ja roomalaisen kirjallisuuden lehtorina ja sitten rehtorina. Vuodesta 1857 hän omistautui pelkästään kirjailijan työlle.

Empirekorttelien alueella on nykyiset rakennukset suojeleva asemakaava, jossa lisärakennusoikeus on osoitettu korttelin keskelle. Kuurojen koulu ja Runebergin koti ovat suojeltu rakennussuojeluasetuksen nojalla. Kaikki yksityiset asunto-osakeyhtiöt sekä Borgå Folkakademi ovat tonttien omistajina antaneet suostumuksensa liittymisestä kansalliseen kaupunkipuistoon. Kaupunki omistaa taidekoulun sekä Lyseon ja kaksi asuinkinteistöä.

9. Joonaanmäen ulkoilumetsä

Joonaanmäen metsäinen kukkula rajaa kaupungin maisematilan vastaparinaan Konkoniemen havumetsät. Alueella on monipuolisesti erilaisia metsiä, pieniä kosteikkoja, puro, lehtolaikkuja, kallioita sekä niittyjä. Joonaanmäelle on rakennettu valaistu ulkoilureitti, jolta on hyvät yhteydet ympäröiville asuinalueille. Ulkoilureitti ja talvisin latuyhteys jatkuvat itään Humlaan sekä Stensbölen suuntaan, missä ulkoilualueet yhdistyvät Stensbölen Natura 2000 -alueisiin ja kulttuurimaisemiin.

Keskeisten alueiden osayleiskaava Joonaanmäen metsä on lähivirkistysalue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja. Maa on kaupungin.

10. Ruskis

Porvoojoen suistossa sijaitseva ruovikkoalue Ruskis on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi jo vuonna 1945. Alue on luokiteltu kansainvälisesti arvokkaaksi kosteikoksi ja lintuvedeksi. Linnuston takia luonnonsuojelualueella on rajoitettu liikkuamista huhtikuun alusta elokuun loppuun. Alueella saa tällöin liikkua ilman lupaa vain lintutorneissa ja niille johtavilla lankkupoluilla. Kesäisin osalla alueesta laiduntavat naudat, jotka huolehtivat luontoarvojen säilymisestä ja monipuolistumisesta ruovikkoa syömällä. Laidunalueen vieressä kulkee lankkupolku suosituille lintutornille. Ruskiksella on pyritty myös estämään suiston umpeenkasvua hoitoruoppauksilla ja vesikasvien poistolla. Samalla on parannettu vesilinnuston elinoloja. Hoitotoimet on toteutettu EU:n Life-rahaston tuella. Ruskis on merkittävä sekä luonnon monimuotoisuuden, että kaupunkilaisten luontosuhteen muodostumisen ja virkistämisen kannalta.

Luonnonsuojelualue on kaupungin omistuksessa.

11. Villa Wilhelmsberg

Huvilakulttuuri levisi 1800-luvun lopussa Porvoo saaristoon ja kaupungin läheisille rannoille. Pellinkiin johtaneen maantien varrella, korkealla rantakalliolla sijaitseva Villa Wilhelmsberg lienee rakennettu 1870-luvulla. Vuonna 1897 pankinjohtaja Niklas Gulin myi sen taiteilija Louis Sparrelle ja Eva Mannerheim-Sparrelle. Huvila oli silloin ensiluokkainen hirsirakennus, jossa oli kahdeksan huonetta ja torni. Runsaan kahden hehtaarin tontilla oli leivintupa, puuvaja ja jääkellari sekä puutarha marjapensaineen ja kirsikkapuineen. Taiteilijat nimittivät huvilaa Orrelaksi. Nykyinen huvilarakennus vastaa 1800-luvun lopulla tehtyä piirrosta, vain torni puuttuu ja päätyyn on lisätty veranta. Puutarhassa on säilynyt piirteitä vanhasta huvilan puutarhasta

kuten leikatuin lehmuksin muodostettu lehväseinä kiviterassin ympärillä. Rannassa ja ojapainanteessa on tervaleppälehtoa.

Huvilalle laaditaan parhaillaan suojelevaa asemakaavaa. Keskeisten alueiden osayleiskaava alue on osaksi viheraluetta ja osaksi pientalovaltaista asuntoaluetta, jolla ympäristö säilytetään. Huvilan omistajat ovat antaneet suostumuksensa huvilan liittämiseksi kansalliseen kaupunkipuistoon. Maa on kaupungin omistuksessa.

12. Ekudden

Ekuddenin luonnonsuojelualue sijaitsee Tarkkisten eteläpuolella. Alueen edustavin osa on noin viiden hehtaarin suuruinen tammi- ja metsälehmusmetsä. Alueelle rakennettu luontopolku kiemurtelee lehtojen, rantakallioiden, tervaleppäluhtien ja niittyjen läpi Sammalavikenin lintutornille ja takaisin. Polku lähtee Tarkkisten pallokentän pysäköintialueelta, jonne on hyvä pyörätieyhteys kaupungin keskustasta. Maisemiltaan vaihteleva ja monimuotoinen luontokohde on hyvin saavutettava ja tärkeä kaupunkilaisten luontosuhteen sekä virkistäytymisen kannalta.

Ekudden kuuluu valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan ja on osa Porvoonjoen suiston – Stensbölen Natura 2000 aluetta. Luonnonsuojelualueen omistaa Svenska Litteratursällskapet i Finland, joka on antanut suostumuksensa luonnonsuojelualueen liittämiseksi Porvoon kansalliseen kaupunkipuistoon. Viheralue ja pysäköinti-alue ovat kaupungin omistuksessa.

13. Stensbölen suojelualueet

Porvoonjoen suiston – Stensbölen suojelualueet muodostavat kansainvälisesti arvokkaan kosteikko- ja linnustonsuojelualueen. Alueella pesii ja ruokailee monia harvinaisia tai muuten näkemisen arvoisia siivekkäitä kuten kalasääskiä, ruskosuohaukkoja, harmaahaikaroita ja kaulushaikaroita. Stensbölessä on rantaluonnon lisäksi suojeltu perinnemaisemia, vanhoja metsiä sekä Stormossenin keidassuo yhteensä yli 600 hehtaarin alueella. Suojelualueilla esiintyy useita uhanalaisia tai muuten harvinaiseksi luokiteltuja lajeja, erityisesti perhosia ja sieniä. Stensbölen suojelualueet muodostavat Porvoonjoen suiston kanssa Uudenmaan ja Itä-Uudenmaan arvokkaimpiin kuuluvan luontokokonaisuuden. Stensbölen kartanon kulttuurimaisema on lisäksi valtakunnallisesti merkittävä kulttuurihistoriallinen ympäristö.

Stensbölen maanomistaja Svenska Litteratursällskapet i Finland on antanut suostumuksensa Stensbölen luonnonsuojelualueiden liittämiseksi Porvoon kansalliseen kaupunkipuistoon, ja asettanut suostumukselle ehtoja, jotka kirjataan käyttö- ja hoitosuunnitelmaan. Stensbölen kartanoalue on yksityisaluetta, jonne ei ohjata mitään kansalliseen kaupunkipuistoon liittyvää kulkua tai vierailijoita. Suojelualueet ovat Porvoonjoen suiston – Stensbölen Natura 2000 aluetta.

14. Stormossenin keidassuo

Stormossen on nimensä mukaisesti Porvoon suurin suo, jonka pinta-ala on noin 80 ha. Suo edustaa rannikkoalueelle tyypillisiä kermikeitaita, joissa erikokoiset mättäät

eli kermi ja niiden väliset märät kuljut vuorottelevat samankeskisesti suon korkeimman kohdan ympärillä. Stormossena ei ole ojitettu, mikä on Etelä-Suomessa poikkeuksellista, kun kyseessä on näinkin laaja suoalue. Stormossenin suoyhdistymässä ovat edustettuina erilaisten rämeiden ja nevojen lisäksi reunaosien korvet, joiden kasvilajistoon kuuluvat mm. tuoksumatara, lehtopähkämö, kevätlinnunsilmä, imikkä ja kotkansiipi. Suon kaakkoisreunassa kasvaa runsaasti metsälehmäksiä. Myös alueen linnusto on monipuolista.

Stormossen kuuluu valtakunnalliseen soidensuojeluohjelmaan (valtioneuvoston periaatepäätökset 1979 ja 1981) ja Natura 2000-verkoston. Osan Stormossenin suoalueesta omistaa kaupunki, osan valtio ja osan Svenska Litteratursällskapet i Finland, joka on antanut suostumuksensa luonnonsuojelualueen liittämiseksi Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon

15. Sikosaari

Sikosaari on vanhaa kuninkaan lahjoitusmaata vuosilta 1546 ja 1602. Kaupunki sai silloin kuninkaalta maita kaski-, metsä- ja laidunmaiksi. Saarella on ollut 1700-luvulla kolme tiilenpolttuunia, sillä saarella oli saatavilla runsaasti sekä savea että polttopuuta. Sikosaaren sijoitettiin luotsiasema vuonna 1802 ja 1850-luvulla telakka. Saaresta vuokrattiin 1870-luvulla muutamia huvilatontteja, joille rakennettiin kauniita puuhuviloita. Saaresta tuli myös suosittu retkeilykohde. Sikosaarella oli 1900-luvun alussa kivilouhos, josta hakattiin rapakiveä kadunrakennusta varten. Sotien jälkeen muodostettiin saarelle kymmenkunta yksityistä asuintonttia sekä kaksi maatilaa. Huviloita ja asuinrakennuksia on myös kaupungin vuokratonteilla, joista osaa kaupunki on myymässä rakennusten omistajille. Saaresta tuli lähivirkistysaluetta, kun pengersilta kaupungista rakennettiin vuonna 1953. Osa saaren pelloista ja laitumista hoidetaan edelleen avoimina vuokraviljelyn ja maisemalaidunnuksen avulla. Saaren pohjoisosassa on yhtenäistä, noin 140-vuotiasta kuusivaltaista metsää noin 40 hehtaaria. Huviloiden ympärillä on kulttuurivaikutteista metsää, jossa on melko runsaasti lahoppuuta, jalopuita ja kookkaita vanhoja puita. Eteläosan metsä on rauhoitettu luonnonsuojelualueeksi. Saaren itäosan metsäalueella on luontopolku.

Keskeisten alueiden osayleiskaava Sikosaari on pääasiassa virkistysaluetta ja asutus on tarkoitettu huvilamaisen asutuksen alueeksi, jolla ympäristö säilytetään. Saaren eteläosa on luonnonsuojelualue. Saari on lähes kokonaan kaupungin omistuksessa. Huvilatonteista 19 on kaupungin omistuksessa ja yksityisiä on 9. Vuoden 2000 maankäyttö- ja rakennuslain perusteella on pyydetty Sikosaaren yksityisten kiinteistöjen omistajilta suostumusta kiinteistönsä liittämiseksi Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon, ja suostumus on saatu lähes kaikilta.

16. Kokonniemi

Kokonniemen urheiluhallit ja ulkoilumetsät sekä laskettelukeskus ovat kaupungin suosituimpia liikunnan ja ulkoilun toimintapaikkoja. Viheralue reitteineen ulottuu keskustan ja Gammelbackan asuntoalueiden välissä kiilana Peippolan asuntoalueelle. Gammelbackan, Peipon ja Näsin koulut sijaitsevat viheralueen reunalla. Hyvä polkuverkosto on valaistu ja pyöräilijät käyttävät niitä myös työmatkareitteinään. La-

tureitit kulkevat talvella jään yli ja yhdistyvät Joonaanmäen latureittiin. Ulkoilumetsää on hoidettu kilpalatujen ympäristössä siten, että pienialaiset tiheiköt rajaavat eri toimintoja ja reittejä toisistaan erillisiksi maisematiloiksi. Samalla tiheiköt lisäävät luonnon monimuotoisuutta.

Kokonniemen kärkeen rakennettiin kansanpuisto aivan 1900-luvun alussa. A.F.Rydbergin laatimassa suunnitelmassa vuodelta 1898 on esitetty kivetyt rantalaiturit, kujanne ja lehtimaja sekä kattava polkuverkosto, joka johtaa kallion laen näköalapaikalle. Graniittiportaat johtavat yhä kallioille, joilla on vielä erotettavissa kalliioon hakattuja monogrammeja ja aurinkokello. Satavuotias lehmuskujanne on hieno, mutta lyhytikäisemmistä puista istutetut lehtimajat ovat hävinneet. Puistoon on siirretty alun perin kaupunginpuistoon rakennettu nikkarityylinen tarjoilupaviljonki 1800-luvun lopulta. Vanhan puiston viereen on hyvät mahdollisuudet kehittää virkistykseen ja kulttuuriin liittyviä toimintoja. Kokonniemen kärjessä on säilynyt huvila ja vanha kalastajatorppa, joka on kuulunut Gammelbackan kartanolle.

Kokon mäellä sijaitsee hautaröykkiöitä, jotka ovat muinaismuistolain nojalla rauhoitettuja (612010023). Osalle Kokonniemeä on laadittu asemakaava, jossa metsä ja vanha kansanpuisto ovat puistoaluetta ja laskettelukeskus sekä urheiluhallit ovat urheilu- ja virkistyspalvelujen aluetta. Osa metsästä on kaavoittamatta. Yleiskaavan mukaan Kokonniemen ulkoilumetsät ovat urheilu- ja virkistyspalvelujen aluetta, jolla on erityisiä ympäristöarvoja. Kaupunki omistaa Kokonniemen maan lukuun ottamatta niemen kärjen torppaa ja huvilatonttia. Vuoden 2000 maankäyttö- ja rakennuslain perusteella on pyydetty Vanhan kalastajatorpan ja huvilan omistajilta suostumusta kiinteistönsä liittämistä Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon, ja he ovat antaneet suostumuksensa.

17. Uddaksen kylän ranta

Uddaksessa on 1700-luvulla ollut torppa pienine peltoineen. Asutusta on 1800-luvun lopulla lähtien tullut vähän lisää sekä huvila-asutuksen, että teollistumisen myötä. Uddaksen asutus tiivistyi ja laajeni 1900-luvulla, kun alueelle laadittiin asemakaava. Uddaksen kylä voi vieläkin laajentua yleiskaavan mukaan ja siellä oleva leirintäalue voi muuttaa toisaalle.

Uddaksen kylän rantavyöhyke on vuonna 1991 vahvistuneessa asemakaavassa puistoa, ja siellä kulkee suosittu pyöräilyreitti. Maa on kaupungin omistuksessa.

18. Gammelbackan kartanon puistometsä

Gammelbackan kartano on kulttuurihistoriallisesti merkittävä. Kartanon nimi tunnetaan jo 1500-luvulta. 1600-luvulla kartanon omistajina oli useita Ruotsi-Suomen sodissa ansioituneita sotilaita sekä virkamiehiä. 1700-luvun lopulla kartanon omistivat Sprengportenin veljekset, jotka olivat osallistuneet kuninkaan tekemään vallankaappaukseen. Kuningas Kustaa III vieraili Gammelbackan kartanossa vuonna 1775. Göran Magnus Sprengporten oli poliittisesti merkittävässä roolissa myös venäjän vallan alkaessa ja vuoden 1809 valtiopäivillä. Hän toimi myös Suomen ensimmäisenä kenraalikuvernöörinä. Von Born-suku omisti kartanon 1800-luvulla. Tällöin kartanolla oli merkittävä puutarha ja puisto sekä laaja puistometsä, joka ulottui

tornikalliolle ja meren rantaan asti. Nykyisin metsä on pääasiassa varttunutta kuusikkoa, kallioisten mäkien ylärinteillä kasvaa myös männiköitä. Porvoo kaupunki on kunnostanut vanhan kartanopuiston aluetta poistamalla sieltä kuusia, jolloin puiston komeat tammot, lehmukset ja lehtikuuset on saatu paremmin esille ja samalla on toivottavasti pidennetty niiden elinikää. Myös puistoon kuuluvaa lampea on kunnostettu. Entiseen kartanopuistoon ja puistometsään on tehty puulaji- ja luontopolut.

Gammelbackan metsäalueella ei ole asemakaavaa. Keskeisten alueiden yleiskaavassa se on lähivirkistysalue, jolla on erityisiä ympäristöarvoja. Rannassa on pienvenesatama. Tornikallio on lisäksi luonnonaltaan arvokas alue. Kallion etelärinteellä on kaksi pronssikautista kiviröykkiötä (sm 46A). Urheilukentän vieressä on lisäksi muutamia ajoittamattomia muinaismuistoja, kiviröykkiötä ja kiveyksiä (sm46B) (613010046). Viheralue on kaupungin maata ja seurakunta on antanut suostumuksensa seurakuntakeskuksen liittämistä kansalliseen kaupunkipuistoon.

19. Hamarin kylän ranta

Rantaa seuraileva viheralueyhteys ja pyöräreitti jatkuvat Gammelbackan kartanon entisestä puistometsästä etelään kapeana rantapuistona sekä Hamarin kylän raittia pitkin. Hamari on vanha satamapaikka, jossa purjeveneiden lasteja purettiin, kun Porvooseen ei enää pääsyt meritse. Haikkoonselälle saapui 1800-luvun lopulla monista maista suuria rahtialuksia, jotka purkivat ja lastasivat redillä Hamarin edustalla. Telakkatoiminta alkoi 1850-luvulla ja satama sekä telakka siirtyivät kaupungin omistukseen vuonna 1874. Saha, tiiliruukkia, satamaa ja telakkayhdyskuntaa olivat perustamassa mm. Gammelbackan kartanon omistaja Senaattori Johan August von Born, kauppiaita sekä tehtailija C. A. Lewin. Gammelbackan kartanon vuokraamille tonteille rakentui 1800-luvun lopussa työläisten asuinalue. Vanhoista työläisasuinrakennuksista on nykyisin vielä kolme jäljellä ja pienimittakaavainen kylä on suosittu asuinalue. Hamarin rannassa on vilkas pienvenesatama kahviloineen.

Asemakaavoissa vuosilta 1941, 1981 ja 1984 on Hamarin rantakaista puistoa. Hamarin urheilukenttä Tornivuoren vieressä on urheilu- ja virkistyspalvelujen aluetta vuoden 1985 asemakaavan mukaisesti. Venesatama-alueen asemakaava on vuodelta 1984. Maa on kaupungin omistuksessa.

20. Sahasaaret

Hamarin edustalle Kaunissaareen tuli ensin lastauspaikka vuonna 1863 ja sitten höyrysaha 1870. Saha levittäytyi varastoineen kolmelle viereiselle saarelle, joita laajennettiin tukemalla rannat puupaaluin. 1800-luvun lopussa Porvoo Höyry-Sahasta tuli todellista suurteollisuutta, joka leimasi aluetta 1900-luvun puoleenväliin asti. Saarilla oli toimisto-, saha- ja asuinrakennuksia, konttorin puisto sekä laajat puutarvaravastot taapeleineen. Kehityksen myötä höyry vaihtui sähköön, mutta silti saha lopetti toimintansa 1955. Sahasaarilla olleet rakennukset purettiin, maasto tasattiin ja laajasta sahatoiminnasta jäi jäljelle vain saarten rantojen paaluvahvistukset, jäänteet sahan konttorin puistosta sekä maaperään ja meren pohjaan kertyneet kylästäysaineiden jäämät. Puusto on pääosin nuorta, alle 50-vuotiasta koivikkoa. Saarten itälaidalla on puutavaran uittoon liittyneitä kanavia rehevine rantapensaikoineen.

Alue on linnustoltaan monipuolinen ja liittyy itäpuolelta Porvoojoen suiston - Stensbölen Natura 2000 -alueeseen.

Keskeisten alueiden osayleiskaavassa Sahasaaret ovat viheraluetta, jonka käyttöä suunniteltaessa on otettava huomioon alueen kulttuurihistorialliset arvot. Pilaantuneet maat saarilla ja niiden ympäristössä meren pohjalla varmasti aiheuttavat rajoituksia ja ongelmia alueen tulevalle käytölle. Alue on kaupungin omistuksessa.

21. Lennätinvuoren luonnonsuojelualue

Krimin sodan aikana vuonna 1854 rakennettiin Hangon ja Pietarin Kronstadtin välille optinen lennätinlinja. Yksi linjan asemapaikoista sijaitsi Haikkoon Lennätinvuorella. Lennätinlinja oli käytössä vain kaksi kesää, kunnes sähköinen lennätin syrjäytti sen. Myöhemmin kalliota on käytetty kolmiomittauksen kiintopisteenä. Lennätinvuori on ollut suosittu näköalapaikka, jonka avokallioihin on hakattu vierailijoiden nimiä ja muutamia purjeveneiden kuvia. Haikon kartanon puolelta kalliolle on aikoinaan rakennettu kulkua helpottamaan graniitista porraskiviä. Albert Edelfelt on maalannut Haikkoonseleillä olevia kauppalaivoja Lennätinvuorelta laelta katsottuna. Kallion laelle rakennettiin 10 m korkea tähysmerkki vuonna 1928. Se korvattiin vuonna 1971 puurakenteisella kolmiomittaustornilla. Se purettiin 1980-luvun lopulla ja 1990-luvulla Porvoo maalaiskunta rakennutti kalliion laelle pienen näköalatornin. Lennätinvuoren luonnonsuojelualue on perustettu 1961. Suojelualueen pinta-ala on 27 hehtaaria ja se käsittää koko Lennätinvuoren kalliion reunametsineen. Pääosa alueesta on havupuuvaltaista kangasmetsää. Alueen lakiosissa kasvaa vanhoja, ko-meita kilpikaarnamäntyjä.

Keskeisten alueiden osayleiskaavassa on luonnonsuojelualueen ympärillä lähivirkistysaluetta. Kevyen liikenteen reitin rakentaminen saattaa edellyttää kulkua luonnonsuojelualueen reunalla, jotta päästään yksityisten asuintonttien sivuitse ja voidaan seurata vanhoja huvila-asutuksen puistokäytäviä ja ajoteitä. Alue on kaupungin omistuksessa.

22. Haikon kartano

Haikon kartano ja sitä ympäröivä kulttuurimaisema on valtakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö. Haikkoo mainitaan kirjoituksissa jo vuonna 1382. Alue kuului 1400-luvulla viipurilaiselle dominikaaniselle luostarille. 1800-luvulla Haikon kartanolla elettiin vilkkaasta huvilaelämää ja kartanolla kävi lukuisia ylhäisiä pietarilaisia vieraita. Kartanon päärakennus on Armas Lindgrenin suunnittelema ja vuodelta 1913. Haikon kartanon puisto edustaa 1800-luvun romanttista maisemapuistoa. Päärakennukselta etelään suuntautuu vapaamuotoinen maisematila, joka laskeutuu kaartaen rantatasanteelle. Aukeaa tilaa jakavat havupuuryhmät. Niiden takaa aukeaa maisemapuutarhalle tyypillisiä uusia näkymiä ja maisematiloja. Puisto jatkuu maisemapuisto-osan eteläpuolella jalopuuvaltaisena puistometsänä mereen työntyvällä niemellä. Nykyisin Haikon kartano on Porvoo seudun merkittävin matkailupalvelu. Siellä toimii konferenssikeskus, hotelli, ravintoloita ja kylpylä.

Haikon kartanon päärakennuksen vieressä on historiallisen ajan kiinteä muinaismuisto (1000008278). Asemakaavassa vuodelta 2007 Haikon kartanon alue on matkailua palvelevien rakennusten korttelialue, jonka kulttuurihistorialliset arvot ja puistomaisen ympäristön ominaispiirteet tulee säilyttää. Vanhalla päärakennuksella on lisäksi suojelumerkintä. Haikon kartanon omistajat ovat antaneet suostumuksensa kartanomiljööön liittämiseksi Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon, ja asettanut suostumukselle ehdon. Ehto koskevat liiketoiminnan säilyttämistä alueella ja ettei alueen läpi tule vapaata kulkua. Ehto kirjataan käyttö- ja hoitosuunnitelmaan.

23. Albert Edelfeltin ateljeemuseo

Albert Edelfelt osti vuonna 1880 Haikosta tilanhoitajan asunnon. Hän rakensi tontille ateljeen vuonna 1883. Taiteilija palasi Pariisista joka kesä Haikkooseen, jonka maisemissa hän maalasi monet merkittävät työnsä. Ateljee avattiin museona yleisölle vuonna 1951. Siellä on esillä Edelfeltin piirroksia, hänen teoksistaan vuonna 1906 painettuja litografioita sekä valokuvia.

Asemakaavassa vuodelta 1985 tontti on museorakennusten korttelialuetta ja ateljee on merkitty suojeltavaksi. Albert Edelfeltin säätiö on antanut suostumuksensa ateljeen liittämiseksi Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon.

24. Björkholmenin luotsiasema

Haikkonselän laivaliikennettä varten perustettiin pienelle Björkholm saarelle luotsiasema vuonna 1899. Se on valtakunnallisesti merkittävä rakennushistoriallinen kohde. Luotsiasemarakennus on hyvin säilynyt nikkarityylinen hirsirakennus, mutta pihapiiri on metsittynyt, eikä luotsiasemaa enää näy maisemassa. Luotsiasema ja saari ovat merenkulkulaitoksen käytössä kesähuvilana.

Keskeisten alueiden osayleiskaavassa Vanha luotsiasema Björkholmen on merkitty rakennuslainsäädännön nojalla suojeltavaksi alueeksi. Luotsiasemalle laaditaan parhaillaan asemakaavaa, jossa Björkholmeniin muodostuu yksi loma-asuntotontti, jolla ympäristö ja rakennus säilytetään. Luotsiaseman omistaa valtio.

25. Haikkonselkä ja Barlastholmen saaret

Haikkonselällä kulkeva laivaväylä muodostaa perinteisen kulkuyhteyden meriteitse Hamariin ja edelleen Porvoo satamaan. Haikkonselän itäreunassa Kråkön edustalla sijaitsevat Yttre ja Lilla Barlastholmen ovat pieniä saaria, joihin Porvoossa vierailivat purjelaivat kävivät aikoinaan jättämässä painolastinsa. Saariin kulkeutui maa-aineksen mukana mm. vierasperäistä kasvilajistoa, jota vieläkin esiintyy näillä saarilla. Varsinkin ulomman painolastisaaren tulokaslajisto on edelleen melko runsas ja mielenkiintoinen.

Maakuntavaltuuston 12.11.2007 hyväksymässä Itä-Uudenmaan maakuntakaavassa ovat vesialueet Porvoojoen suistosta Haikkonselälle ja Emäsalon pohjoiskärkeen asti on merkitty arvokkaiksi lintuvesialueiksi. Kylien ja haja-asutusalueiden osayleiskaavassa vuodelta 1996 Lilla Barlastholmen on virkistysaluetta ja Yttre Barlastholmen suojelualuetta. Saaret ovat kaupungin omistuksessa.

26. Mäntysaaren ja Stornäsuddenin virkistysalueet

Mäntysaari on Porvoo kaupungin omistama pieni ulkoilusaari lähellä Emäsalon pohjoiskärkeä. Saarella on uimaranta, laituri, nuotiopaikkoja, ulkokäymälät ja telttailumahdollisuus. Saarella on kesäisin runsaasti kävijöitä, sillä sinne pääsee suotuveneelläkin kaupungin keskustasta. Stornäsudden on Uudenmaan virkistysalueyhdistyksen ulkoilu- ja virkistysalue Emäsalon pohjoiskärjessä. Se sijaitsee helposti rantauduttavalla niemellä, jolla on rantaviivaa noin 350 metriä. Alue on tarkoitettu veneilyn etappikohteeksi tai maitse tultaessa päiväretkeilyyn.

Emäsalon ja Hakasalon osayleiskaavassa vuodelta 2001 Stornäsudden ja Mäntysaari ovat virkistysalueita. Uudenmaan virkistysalueyhdistys ry. omistaa Stornäsuddenin ja on antanut suostumuksensa alueen liittämistä Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon. Mäntysaari on kaupungin omistuksessa.

Vesialueet ja saaristo

Ehdotetun Porvoo kansallisen kaupunkipuiston alueen rajauksen sisällä on vesialueita noin 1030 ha. Stensbölen kartanon suojeltu vesialue Stensbölenlahdella (224 ha) ja Ruskiksen luonnonsuojelualueen vesialueet (235 ha) kuuluvat kansalliseen kaupunkipuistoon. Muut vesialueet eivät kuulu kansalliseen kaupunkipuistoon, vaikka ovat rajauksen sisällä. Kaikki vesialueet ja saaristo muodostavat kuitenkin sekä ekologisen käytävän, että tärkeän elinympäristön lintujen lisäksi muillekin lajeille. Porvoojoen suiston- Stensbölen Natura 2000-alue on suojeltu sekä lintu- että luontodirektiivin perusteella. Valtakunnalliseen lintuvesien suojeluohjelmaan kuuluvat Ruskis, Kaupunginselkä ja Stensböleninselkä. Itä-Uudenmaan maakuntakaavassa arvokas lintuvesialue ulottuu Porvoojoen suistosta Emäsalon pohjoiskärkeen asti. Alue on hyväksytty kansainväliseen Ramsarin sopimukseen vesilintujen elinympäristönä arvokkaiden kosteikkojen suojelusta. Ruskiksen luonnonsuojelualueella on linnuston takia liikkumisrajoitus 1.4.-31.8 välisenä aikana.

Joki ja meri ovat tärkeitä myös virkistysalueina. Veneily, purjehdus, kalastus ja retkeileminen lähisaarissa kuuluvat kesäisiin harrastuksiin. Talvisin jäätyneillä vesialueilla pilkitään ja kävellään tai hiihdetään. Kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluvia saaria ovat Mäntysaari, Sahasaaret, Tjuvholmen, Alöarna, Sikosaari sekä Yttre ja Lilla Barlastholmen.

Kaava- ja suojelutilanne

MRL 68 § 2 mom.

"Kansalliseen kaupunkipuistoon voidaan osoittaa alueita, jotka tämän lain mukaisessa kaavassa on osoitettu puistoksi, virkistys- tai suojelualueeksi, arvokkaaksi maisema-alueeksi tai muuhun kansallisen kaupunkipuiston tarkoituksen kannalta sopivaan käyttöön."

Porvoon kansallisen kaupunkipuiston alueella voimassa olevat asemakaavat ja yleiskaavat sopivat kansallisen kaupunkipuiston tavoitteisiin. Keskeisten alueiden osayleiskaava on oikeusvaikutteinen ja hyväksytty 15.12.2004. Porvoon kansallisen kaupunkipuiston alueen rajausta noudattaa pääosin siinä osoitettujen virkistys- ja suojelualuevarausten rajoja. Emäsalon pohjoiskärjen sekä Furuholmenin virkistysalueita koskeva osayleiskaava on Uudenmaan ympäristökeskuksen vahvistama 14.5.2001. Kråköns rantaniityn ja Lilla Barlastholmenin virkistysalueita sekä Yttre Barlastholmenin suojelualueita koskee kylien ja haja-asutusalueiden osayleiskaava, joka ei ole oikeusvaikutteinen. Sen on Porvoon maalaiskunnan kunnanvaltuusto hyväksynyt 22.4.1996.

Porvoon kansallisen kaupunkipuiston maa-alueiden pinta-ala on noin 1122 hehtaaria. Asemakaavoitettuja alueita on noin 115 ha, joista on keskusta-alueita noin 34 ha ja Haikon kartanon alue noin 11 ha sekä puistoja noin 70 ha. Asemakaava-alueelta ovat Linnamäkien ja Maarin seutu Natura 2000 –aluetta. Yleiskaavan mukaisia viheralueita on rajauksessa noin 362 ha. Näsin hautausmaa-alue noin 14 ha on yleiskaavan mukaista hautausmaa-aluetta, jolla ympäristö säilytetään. Eri päättöksin suojeltuja luonnonsuojelualueita tai Natura 2000 – alueita on Porvoon kansallisesta kaupunkipuistosta noin 856 ha. Lisäksi Porvoon kansalliseen kaupunkipuistoon kuuluu suojeltuja vesialueita noin 459 ha.

Valtakunnallisesti merkittäviä rakennettuihin kulttuuriympäristöjä tai niiden osia rajauksen sisällä ovat Vanha Porvoo, Näsinmäki, Empire-Porvoo ja jokirannan kaupunkimaisema, Haikon kartanon alue, Hamarin asuntoalue sekä Porvoonjokilaakson kulttuurimaisema. Keskeisten alueiden osayleiskaavaan on kirjattu suojelun tavoitteet näille alueille. Osalle näistä on laadittu myös asemakaava, jossa suojelutavoitteet on kirjattu tarkemmin.

Asemakaavoitetut alueet

Porvoon kaupunki on ajanmukaistanut asemakaavojaan monilla rakennushistoriallisesti merkittävillä kaupunkialueilla. Asemakaavoilla suojeltuja kaupungin keskusta-alueita on kansallisen kaupunkipuiston alueella yhteensä noin 34 ha. Vanhaa Porvoota koskevat asemakaavat ovat 1990- ja 2000-luvuilta. Empire Porvooseen kuuluvien korttelien asemakaava on vuodelta 1985. Siinä ovat vanhat rakennukset merkitty suojeltaviksi, mutta sisäpihoille on osoitettu uutta rakennusoikeutta. Hamarin ja Uddaksen kylille on laadittu asemakaavat, joissa rantakaista on puistoa ja kevyenliikenteen yhteys kulkee paikoin vanhan kylän raittia pitkin. Haikon kartanon asemakaava on vuodelta 2007. Haikon kartanon alue on matkailua palvelevien rakennusten korttelialuetta, jonka kulttuurihistorialliset arvot ja puistomaisen ympäristön ominaispiirteet tulee säilyttää. Albert Edelfeltin ateljeemuseo on asemakaavalla suojeltu museoalue.

Pieni osa kansallisen kaupunkipuiston alueen asemakaavoista on peräisin 1960- ja 1970 – luvuilta. Niissä on mm. vanhentuneita katualueita eivätkä ne edistä riittävästi rakennusten suojelua. Ajanmukaistettaessa asemakaavoja arvioidaan suojeltavat rakennukset ja alueet kiinnittäen erityistä huomiota kaupunkikuvaan ja maisemaan.

Asemakaavan laadinta on parhaillaan käynnissä Näsin kartanolla, Näsin hautausmaalla, Villa Wilhelmsbergissä sekä Björkholman luotsisaarella.

Yleiskaavan mukaiset viheralueet, huvila- ja kyläasutus

Yleiskaavan mukaisia viheralueita on kansallisen kaupunkipuiston alueesta noin 362 ha. Sikosaaren viheralueet, Sahasaaret, Furuholmen ja Barlastholmen ovat yleiskaavan mukaan viheralueita, joilla on suojeluarvoja. Samoin Sikosaaren, Kokkonniemen, Uddaksen ja Hamarin pientaloasutus on kirjattu säilytettävänä yleiskaavaan. Joonaanmäen, Kokkonniemen ja Gammelbackan vanhat ja vakiintuneet ulkoilumetsät ovat yleiskaavassa lähiviheralueita, joilla on erityisiä ympäristöarvoja. Osa niistä on kuulunut vanhaan kartanopuistoon tai kansanpuistoon. Uusia urheilua, virkistystä ja kulttuurielämää palvelevia toimintoja sijoitettaessa ja toteutettaessa otetaan huomioon kohteiden kulttuurihistorialliset arvot ja maisema.

Suojelualueet ja -kohteet

Luonnonsuojelulailla rauhoitetut kohteet

- RUSKIS rauhoitettu 25.6.1945, valtakunnalliseen lintuvesiensuojeluohjelmaan kuuluva vesi- ja ruovikkoalue Porvoojoen suistossa, Ramsar-alue, pinta-ala 235 ha, Natura 2000 -alue
- LENNATINVUORI rauhoitettu 14.10.1961, metsäinen näköalakallio, pinta-ala 27 ha
- SIKOSAAREN METSÄ rauhoitettu 14.12.1990, vanhaa kuusimetsää, tervaleppälehtoja, pinta-ala 15 ha, Natura 2000 -alue
- STENSBÖLE I Ekudden rauhoitettu 25.3.1992, valtakunnalliseen lehtojensuojeluohjelmaan kuuluvaa tammi- ja metsälehmusmetsää; pinta-ala 17 ha, alueella luontopolku, Natura 2000 -alue
- STORMOSSEN I rauhoitettu 26.4.1993, valtakunnalliseen soidensuojeluohjelmaan kuuluva keidassuoalue reunametsineen Stensbölessä; pinta-ala 75 ha, Natura 2000 -alue
- STENSBÖLE II Kotternäs ja Uddas rauhoitettu 28.12.1994, valtakunnalliseen vanhojen metsien suojeluohjelmaan kuuluva metsäalue, rantaniittyjä ja lehtoja; pinta-ala 65 ha, Natura 2000 -alue
- STENSBÖLE III Stensbölefjärden rauhoitettu 1.3.1996, valtakunnalliseen lintuvesiensuojeluohjelmaan kuuluva vesialue, rantaniittyjä; pinta-ala 271 ha, josta vesialuetta 224 ha, Natura 2000 -alue
- STENSBÖLE IV rauhoitettu 12.7.1996, ranta- ja laidunmetsien monimuotoinen kokonaisuus; pinta-ala 23 ha, Natura 2000 -alue
- STENSBÖLE V rauhoitettu 30.3.1998, vanhaa havu- ja sekametsää, pääosa alueesta kuuluu valtakunnalliseen vanhojen metsien suojeluohjelmaan; pinta-ala 138 ha, Natura 2000 -alue

- STORMOSSEN II rauhoitettu 27.11.1998, keidassuota Stensbölessä, alue kuuluu valtakunnalliseen soiden-suojeluohjelmaan; pinta-ala 3 ha, Natura 2000 -alue
- STENSBÖLE VI rauhoitettu 24.6.1999, vanhaa havumetsää, pääosa alueesta kuuluu valtakunnalliseen vanhojen metsien suojeluohjelmaan; pinta-ala 77 ha, osin Natura 2000 -alue
- STORMOSSEN III rauhoitettu 23.9.1999, keidassuota Stensbölessä, alue kuuluu valtakunnalliseen soiden-suojeluohjelmaan; pinta-ala 2 ha, Natura 2000 -alue
- STENSBÖLE VII rauhoitettu 28.10.1999, vanhaa metsää, alue kuuluu valtakunnalliseen vanhojen metsien suojeluohjelmaan; pinta-ala 4,8 ha, Natura 2000 -alue
- STORMOSSEN IV rauhoitettu 20.12.1999, keidassuota Stensbölessä, alue kuuluu valtakunnalliseen soiden-suojeluohjelmaan; pinta-ala noin 12 ha, Natura 2000 -alue
- STENSBÖLEN KALLIOT rauhoitettu 11.9.2007, suo- ja metsäalue Stensbölessä, pinta-ala 31,6 ha

Muinaismuistolailla suojellut kohteet

- Isolinnamäen keskiaikainen linnavarustus (1000006162)
- Pikkulinnamäki (612010025)
- Vanhan Porvoo kaikki ennen isoa isoavihaa rakennetut arkeologiset kerrostumat (1000006161).
- Porvoo rautatieasemaan liittyvien asuinrakennusten välillä pihamaalla on säilynyt kappale vanhaa Porvoo-Hämeenlinna -tietä, joka on historiallisen ajan muinaismuisto (1000006160).
- Näsin kartanon pihapiirissä on historiallisen ajan kiinteä muinaisjäänös (10000008296).
- Kokonmäellä sijaitsee hautaröykkiöitä, jotka ovat ajoitettu epävarmasti pronssikaudelle tai historialliselle ajalle (612010023).
- Utsiktsberget-Tornbergetin etelärinteellä on kaksi pronssikautista kiviröykkiötä, joiden lähellä Hamarin urheilukentän vieressä on lisäksi muutamia ajoittamattomia muinaismuistoja, kiviröykkiöitä ja kiveyksiä (613010046).
- Haikon kartanon päärakennuksen vieressä on historiallisen ajan kiinteä muinaismuisto (1000008278.)

Kirkkolain, rakennussuojelulain ja -asetuksen alaiset kohteet

Kirkkolain alaisuuteen kuuluvat Porvoo kirkko sekä hautausmaan kappelit. Rakennussuojelulla suojeltuja kohteita on Vanhassa Porvoossa Diktarhemmet, Bergmanin talot (Jokikatu 24) sekä Kultakulma (Välikatu 3). Vanhassa Porvoossa on rakennussuojeluasetuksella suojeltuja rakennuksia Porvoo tuomiokapituli ja Empirekaupunginosassa Kuurojen koulu sekä Runebergin koti.

Voimassa olevat asemakaavat ja alueen suojellun tilanteen osoittavat kartat ovat hakemuksen liitteinä.

Maanomistusolosuhteet

MRL 68 § 3 mom. ” Puistoon osoitetaan ensi sijassa kunnan, valtion tai muun julkisyhteisön omistuksessa olevia alueita. Muita alueita puistoon voidaan osoittaa omistajan suostumuksella. Omistajan suostumus ei ole kuitenkaan tarpeen, jos puiston perustamispäätöksessä tai hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei anneta aluetta koskevia 70 §:ssä tarkoitettuja määräyksiä.” (30.12.2008/1129)

Porvoo kansallisen kaupunkipuiston maa-alueista suurin osa eli noin 689 ha on yksityisessä omistuksessa. Kaupungin omistamia maa-alueita on yhteensä noin 411 ha. Ne ovat puistometsiä, virkistysalueita, suojelualueita, keskustan katu-, puisto- ja torialueita sekä rakennettuja kiinteistöjä, kuten Taidetehtas ja Borgå Gymnasium. Valtio omistaa historiallisen Björkholman luotsiaseman Hermanninsaarella, Runebergin kotimuseon, osan Stormossenin luonnonsuojelualueesta sekä Linnamäen muinaismuistoalueen yhteensä noin 22 ha.

Yksityisiä kiinteistöjä on alueella yhteensä noin 171. Suurimman osan Porvoo kansallisen kaupunkipuiston alueesta omistaa Svenska Litteratursällskapet i Finland rf, joka on suostunut Stensbölen laajojen suojelualueiden noin 625 ha liittämiseen kansalliseen kaupunkipuistoon. Suostumukseen liittyy ehtoja, jotka kirjataan käyttö- ja hoitosuunnitelmaan. Ehdot koskevat Stensbölen kartanoalueen rauhoittamista vierailijoilta. Porvoo seurakuntayhtymä on suostunut Näsin vanhan hautausmaan, pappilan, Porvoo tuomiokirkon sekä Gammelbackan seurakuntakeskuksen, yhteensä noin 15 ha, liittämiseen kokonaisuuteen. Hotelli Haikon kartanosta Vuoristoyhtymä on suostunut Haikon kartanon noin 11 ha alueen liittämiseen kokonaisuuteen. Suostumukseen liittyy ehto, joka koskee liiketoiminnan säilyttämistä ja alueen rauhoittamista kululta. Se kirjataan käyttö- ja hoitosuunnitelmaan. Uudenmaan virkistysalueyhdistys Ry on suostunut Stornäsuddenin 2,6 ha virkistysalueen liittämiseen kokonaisuuteen. Vanhasta Porvoosta, Pappilanmäeltä, asemanseudulta, empirekortteleista, Kokonniemestä sekä Sikosaaresta ja Villa Wilhelmsbergistä on suostumuksia annettu 140 yksityisestä maa- tai rakennuskiinteistöstä. Nämä yksityiset, pääasiassa asuinkiinteistöt, ovat pinta-alaltaan yhteensä noin 38 ha.

Alueen maanomistusolosuhteet osoittavat kartat ovat hakemuksen liitteinä. Liitteenä hakemukseen on kolme suostumusta: Svenska Litteratursällskapet i Finland rf:n, Porvoo seurakuntayhtymän sekä Haikon kartanon. Niistä kahdessa on ehtoja, jotka kirjataan käyttö- ja hoitosuunnitelmaan. Kirjalliset suostumukset (140 kpl), joissa ei ole asetettu ehtoja, laitetaan hakemukseen liitteiksi.

Alueen hoidon ja käytön tavoitteet

Porvoo kansallisen kaupunkipuiston perustamisen tavoitteena on turvata kaupunkikeskustan viheralueiden ja kansallisesti merkittävien luontoalueiden ja kulttuuriympäristöjen säilyminen ja asianmukainen hoito. Kansallisen kaupunkipuiston yleiset periaatteet ja myöhemmin alueelle laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma tukevat kaupungin maankäytön kokonaistavoitteita. Kansallisen kaupunkipuiston periaatteet

tukevat myös alueen yksityisten maanomistajien tavoitteita vanhojen rakennusten ja kulttuuriympäristön hoidossa, sillä arvojen säilyminen takaa toimintaedellytysten jatkuvuuden ja asuinympäristön laadun säilymisen. Kansallisen kaupunkipuiston yleiset periaatteet ja myöhemmin alueelle laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma (MRL 70 §) ovat kaupungin strategian mukaisia ja tukevat kaupungin maankäytön tavoitteita.

Hankkeen valmistelu ja aikataulu

Kansallista kaupunkipuistoa koskevaa selvitystyö käynnistyi aloitteen pohjalta yleiskaavatyön yhteydessä vuonna 2000. Keskeisten alueiden osayleiskaavassa oli kolme vaihtoehtoa rajaukseksi vuonna 2002. Mielipiteissä kannatettiin eniten laajinta vaihtoehtoa. Valmistelua jatkettiin osayleiskaavasta erillisenä hankkeena. Julkisessa keskustelussa käsiteltiin alueiden luonnetta ja arvoja. Päätäjille ja viranomaisille pidettiin seminaari 26.2.2004 sekä 17.3.2005. Kaavoitus- ja rakennuslautakunta käsiteli asiaa kokouksessaan 16.6.2005 ja 1.9.2005. Kaupunginhallitus käsiteli asiaa 10.10.2005 ja antoi kaupunkisuunnitteluosastolle tehtäväksi alkaa valmistella hakemusta ja siihen liittyvää käyttö- ja hoitosuunnitelmaa ympäristöministeriölle. Hanke oli esillä myös kulttuuriohjelman laadinnassa 2007. Kaupunginhallitus käsiteli asiaa 15.6.2009 ja antoi kaupunkisuunnitteluosastolle tehtäväksi valmistella hakemus ympäristöministeriölle. Kaupungin toive on, että ympäristöministeriö tekisi päätöksen Porvoo kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta vuoden 2010 keväällä.

Osalliset ja vuorovaikutus hankkeessa

Hankkeella on paljon osallisia, sillä alueella on 171 yksityistä kiinteistöä. Vuoden 2000 maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999) 68 §:n perusteella on pyydetty yksityisten kiinteistöjen omistajista suostumusta kiinteistönsä liittämistä Porvoo kansalliseen kaupunkipuistoon. Kirjallisia suostumuksia on saatu 150 kpl. Suostumusten kerääminen lopetettiin, kun mainittua lain kohtaa muutettiin maankäyttö- ja rakennuslain osauudistuksen (1129/2008) yhteydessä. Lain muutoksen mukaan ei yksityisiltä kiinteistönomistajilta enää tarvita suostumusta, jollei niihin kohdistu määräyksiä. Tarkoitus on, että ympäristöministeriön päätöksessä ja myöhemmin tehtävässä hoito- ja käyttösuunnitelmassa ei annettaisi yksityisomistuksessa oleviin asuinkiinteistöihin tai asemakaava-alueilla oleviin kiinteistöihin kohdistuvia määräyksiä. Maanomistajille on esitelty asiaa kirjeitse ja asukastiedotteissa sekä seminaarissa 10.5.2006. Paikallislehdet ja paikallisradio ovat esitelleet hanketta ja sen merkitystä maanomistajille sekä muille porvoalaisille useaan otteeseen. Hankkeen eteneminen ja esiselvitysraportti ovat olleet jatkuvasti nähtävillä kaupungin internetsivuilla.

Porvoo kaupunki
Borgå stad

LIITE 1 Porvoo kansallisen kaupunkipuiston hakemus

Hakemus
1.3.2010

21 (22)

Ylläsanotun nojalla kaupunginhallitus esittää, että ympäristöministeriö katsoisi, että Porvoo kaupunki täyttää maankäyttö- ja rakennuslain (132/1999, muutos 1129/2008) kansallista kaupunkipuistoa koskevat 9.lukuun sisältyvien säännösten (68-69§:t) edellytykset kansallisen kaupunkipuiston perustamisesta ja ympäristöministeriön kansalliselle kaupunkipuistolle laatimat tekniset kriteerit ja myöntäisi kansallisen kaupunkipuisto-statusen Porvoo kaupungille.

Porvoossa 1.päivänä maaliskuuta 2010

Kaupunginjohtaja

Jukka-Pekka Ujula

Hallintojohtaja

Outi Lumijärvi

Porvoo kaupunki
Borgå stad

LIITE 1 Porvoo kansallisen kaupunkipuiston hakemus

Hakemus
1.3.2010

22 (22)

Hakemuksen liitteet:

Ote Porvoo kaupunginhallituksen pöytäkirjasta 14.12.2009 § 505

Porvoo kansallinen kaupunkipuisto, tiivistelmä

Kartat 1-13

Kartta 1. Porvoo kansallisen kaupunkipuiston keskeisimmät erityisarvot ja yleispiirteinen raja

Kartta 2. Porvoo kansallisen kaupunkipuiston raja yleiskaavakartalla 1:20 000

Kartta 3. Porvoo kansallisen kaupunkipuiston raja ja maaomistus 1:20 000

Kartta 4.-13. Porvoo kansallisen kaupunkipuiston raja ja asemakaavoitus 1:2000
Voimassa olevat asemakaavat ehdotetun kansallisen kaupunkipuiston alueella 10 kpl

Yksityisten maanomistajien suostumukset, joihin liittyy käyttö- ja hoitosuunnitelmaan kirjattavia ehtoja, 3 kpl

Svenska Litteratursällskap i Finland, Stensbölen suojelualueista

Vuoristo-yhtiöt oy, Hotelli Haikon kartanosta

Porvoo seurakuntayhtymä, Näsinmäen hautausmaasta, Gammelbackan seurakuntakeskuksesta ja tuomiokirkon korttelista

Yksityisten maanomistajien suostumukset 140 kpl

Vanhasta Porvoosta, Aseman seudulta, Empire kaupunginosasta, Sikosaaresta, Kokonniemestä, Villa Wilhelmsbergistä, Albert Edelfeltin ateljeemuseosta ja sekä virkistysalueyhdistykseltä